

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A szakértő alkalmazásában bekövetkező változások

Szerző: Dr. Schwalm Andrea

Mohács, 2017. augusztus 15.

I. Bevezetés

A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) 2018. január 1-jével történő hatályba lépésével számos változás hoz majd a polgári eljárásjogban. Újításával, a magyar perjogban hagyományokkal rendelkező jogintézmények felélesztésével, és, szükség esetén a kor követelményeihez igazításával kívánja megteremteni a törvény kiemelt jogalkotói célkitűzését: a perhatékonyság rendszerszintű biztosítását.

A megalkotása azért vált szükségessé, hogy az eljárásjogi szabályok megfelelő szabályozási kereteket tudjanak biztosítani a XXI. századi differenciált jogviták eldöntéséhez. Hiszen a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: régi Pp.) az 50-es évek magánjogi jogvitáira modelleződött és a gyökeresen megváltozott társadalmi, gazdasági viszonyok között nem képes kellő hatékonysággal rendezni azokat a bonyolult jogvitákat, amelyek háttérben egy differenciált, maga színvonalon kodifikált magánjogi szabályozás áll és amelynek bázisa a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény.

Az újításokat tekintve a publikáció célja a bizonyítással kapcsolatos szabályozás leglényegesebb változásának, a szakértői bizonyítás koncepcionális megújításának bemutatása.

II. A szakértő alkalmazásának szabályai

A Pp. alapvető változást azzal vezeti be, hogy szakértői bizonyítás terminológia helyett a szakértő alkalmazása kifejezést használja, figyelemmel arra, hogy a szakértő a perben nemcsak a bizonyítás során vehet részt.

A régi Pp. szabályozása alapján vitatott volt, hogy a szakértő perbeli szerepe mennyiben hasonlít a tanúhoz, a szakértő mennyiben bizonyítási eszköz, illetve a bíróság segédszerve-e. A Pp. egyértelművé teszi, a szakértői bizonyítást bizonyítási módként, a szakértőt alanyi bizonyítási eszközként, a szakvéleményt pedig bizonyítékként szabályozza.

Szakértő alkalmazására a jogvita kereteinek meghatározása érdekében vagy akkor van lehetőség, ha a perben jelentős tény megállapításához, megítéléséhez különleges szakértelem szükséges. Ezáltal szakértőt nemcsak az érdemi tárgyalási szakban, a bizonyítás lefolytatásához lehet igénybe venni, hanem a perfelvételi szakban is, a jogvita kereteinek meghatározására. A perfelvétel célja, hogy a felek perfelvételi iratban feltüntetett vagy

perfelvételi tárgyaláson előadott tényre és jogra vonatkozó állítással, tagadással, be- vagy elismeréssel, ezekből következő kérelemmel, a tények megállapításához szükséges bizonyítási indítvánnyal, a bizonyítékok és a bizonyítási indítványok értékelésére vonatkozó nyilatkozattal, valamint bizonyítási eszköz rendelkezésre bocsátásával meghatározzák a jogvita kereteit. A bíróság a perfelvétel körében bizonyítást csak törvényben meghatározott esetben folytat le. Az érdemi tárgyalási szak célja a jogvitának a perfelvétel során meghatározott keretei között a bizonyítás lefolytatása és a per érdemi eldöntése.

Figyelemmel arra, hogy a perfelvételi szakban főszabályként nem kerülhet sor a bizonyításra, kérdéses, hogy mit jelent a szakértő rendelkezésre bocsátása a perfelvétel során. A régi Pp. a szakértő kirendelését csak bizonyítás céljából tette lehetővé. A Pp. 300.§ (1) bekezdése újjátsként bevezette annak a lehetőségét, hogy a szakértő alkalmazására már a perfelvételi szakban lehetőség legyen, de ennek semmilyen részletszabályát, az azokkal kapcsolatos kötelezettségeket és elmulasztásának jogkövetkezményeit nem határozta meg. Speciális szabályként a 308. § (3) bekezdése rendelkezik arról, hogy a jogvita kereteinek meghatározása esetén írásbeli szakvélemény helyett célszerű a szakértőt a tárgyalásra idézni, arra már speciális rendelkezés nincs, hogy pontosan milyen szabályok alapján kell eljárni a szakértő meghallgatása során. Speciális rendelkezés hiányában az általános szabályokat kell figyelembe venni. Ha a perfelvétel során szakismeret nélkül a perben jelentős tényállítások meghatározása sem lehetséges, nem lehet megállapítani, hogy az érvényesített jog alapjául szolgáló tényeket a fél milyen alapon vitatja, akkor szakismeret hiányában még a jogvita kereteit sem lehet meghatározni. Szükséges a jogvita szakmai szempontú mibenlétének meghatározása, a szakmai ténykérdések azonosítása. A bíróságnak ebben az esetben fel kell hívnia a figyelmet a szakértő alkalmazásának szükségességére és arra, hogy a perfelvételi nyilatkozatok milyen tényállítások tekintetében hiányosak, nem kellően részletezettek. Ezzel a fél olyan helyzetbe került, hogy ezen tényállítások körében tud kérdést feltenni a szakértő kirendelésére irányuló bizonyítási indítványában. Nyilvánvaló, hogy a jogvita kereteinek tisztázását a fenti okok miatt sem a magánszakértői vélemény, sem a más eljárásban kirendelt szakértői vélemény elősegíteni nem fogja.

Ha a fél a perfelvételi szakban nem indítványozza a szakértő kirendelését, vagy a szakértő díját nem előlegezi a jogvita kereteit nem sikerül meghatározni. A bíróság ebben az esetben nem szüntetheti meg a pert, a Pp. ugyanis ilyen permegszüntetési okot nem határoz meg, a fél perfelvételi nyilatkozatait hiányos tartalmuk szerint, a rendelkezésre álló peranyag alapján kell elbírálni, figyelmeztetni kell a feleket a perfelvétel lezárására, a nyilatkozataik megtételére, majd a perfelvétel lezárását követően lehetőség van nyomban megtartani az érdemi tárgyalást és bizonyítás lefolytatása nélkül a pert elbírálni [Pp. 276. § (5) bekezdés].

Ha a szakértő alkalmazására bizonyítás céljából, a perben jelentős tény miatt kerül sor, akkor a félnek a szakértő alkalmazására vonatkozó bírósági tájékoztatást követően a magánszakértői vélemény benyújtását, más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleménye felhasználását vagy szakértő kirendelését kell indítványoznia. A fél kötelezettsége ebben az esetben a perfelvétel során kizárólag az indítványozásban áll, a szakértői véleményeket csatolnia a bizonyítási indítványhoz nem kell. A magánszakértői vélemény, más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleményének benyújtásának az érdemi tárgyalási szakban van helye, miután a bíróság a perfelvételi szakban előterjesztett bizonyítási indítványnak helyt adott. Az érdemi tárgyalási szakban ugyanis a jogvita keretei már meghatározottak, szakértő alkalmazására kizárólag bizonyítás céljából kerülhet sor.

Szakértőként az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény (a továbbiakban: Szaktv.) szerinti szakértőt vagy az abban meghatározott eseti szakértőt lehet alkalmazni.

Az igazságügyi szakértő feladata, hogy a hatóság kirendelése vagy megbízás alapján, a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleménnyel, a függetlenség és pártatlanság követelményének megtartásával döntse el a szakkérdést, és segítse a tényállás megállapítását. Igazságügyi szakértői tevékenységet az erre feljogosított természetes személy (igazságügyi szakértő), gazdasági társaság és szolgáltató, igazságügyi szakértői intézmény és igazságügyi szakértői intézet, igazságügyi szakértői testület, külön jogszabályban feljogosított állami szerv, intézmény, intézet és szervezet (együtt: szervezet), külön törvény szerinti Teljesítésigazolási Szakértői Szerv végezhet. Az igazságügyi szakértő az igazságügyi szakértői tevékenységet önálló tevékenységként, egyéni vállalkozóként, társaság vagy szolgáltató tagjaként vagy alkalmazottjaként, illetve igazságügyi szakértői intézmény vagy igazságügyi szakértői intézet, igazságügyi szakértői testület vagy más szerv nevében végezheti. Az igazságügyi szakértő akkor válik jogosulttá az igazságügyi szakértői tevékenység folytatására, ha a névjegyzékbe felvették és az igazságügyi szakértői esküt letette.

A Szaktv. 2. § 4. pontja alapján eseti szakértő, olyan - az eljárásban megállapítandó vagy megítélendő jelentős tény vagy egyéb körülmény megállapításához vagy megítéléséhez - megfelelő szakértelemmel rendelkező természetes vagy jogi személy, aki nem igazságügyi szakértő; valamint olyan igazságügyi szakértő, aki az igazságügyi szakértői szakterületekről, valamint az azokhoz kapcsolódó képesítési és egyéb szakmai feltételekről szóló rendeletben meg nem határozott szakterületen ad szakvéleményt. Vagyis az eseti szakértő vagy megfelelő szakértelemmel rendelkező nem igazságügyi (bejegyzett) szakértő, vagy igazságügyi (bejegyzett) szakértő, aki a 9/2006. (II.27.) IM rendeletben meg nem határozott szakterületen ad szakvéleményt.

A Szaktv. 4. § (4) bekezdése értelmében kivételesen az igazságügyi szakértői tevékenység ellátására megfelelő szakértelemmel rendelkező eseti szakértő is igénybe vehető, ha az adott szakterületen nincs bejegyzett igazságügyi szakértő; az adott szakterületen - időszakos hiány vagy egyéb szakmai ok miatti hiány okán - a bejegyzett igazságügyi szakértők egyike sem tud eleget tenni a kirendelésnek, vagy az adott szakterület nem szerepel a miniszter rendeletében felsorolt szakterületek között.

A Szaktv. 2. § 4. pontja és a 4. § (4) bekezdésének összevetése alapján tehát az a következtetés vonható le, hogy eseti szakértő egyrészt megfelelő szakértelemmel rendelkező természetes vagy jogi személy lehet (aki nem igazságügyi szakértő) és ebben az esetben akkor járhat el, ha nincs az adott szakterületen bejegyzett igazságügyi szakértő vagy az adott szakterületre bejegyzett igazságügyi szakértők egyike sem tud eleget tenni a kirendelésnek. Az eseti szakértő alkalmazásának másik esete, amikor az eseti szakértő maga is igazságügyi szakértő, de a 9/2006 (II.27.) IM rendeletben nem szereplő szakterületen ad véleményt. Ha a szakterület szerepel a 9/2006. (II.27.) IM rendeletben akkor eseti szakértőként bejegyzett, igazságügyi szakértőt nem lehet alkalmazni. Amennyiben a szakterület szerepel a rendeletben –de nincs szakértő bejegyezve a szakterületre, vagy egyik sem tud eleget tenni a kirendelésnek- csak megfelelő szakértelemmel rendelkező (de nem bejegyzett) eseti szakértőt lehet alkalmazni. Eseti szakértőként csak az járhat el, aki az igazságügyi szakértőkre vonatkozó etikai és fegyelmi követelményeknek aláveti magát.

A Pp. a szakértő alkalmazásának három egyenrangú módját szabályozza. A szakértő alkalmazása lehetséges a fél megbízása alapján eljáró szakértő szakvéleményének benyújtásával (Pp. 302. §), más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazásával (Pp. 306. §) vagy szakértő kirendelésével (Pp. 307- 308. §). A Pp. 300.§ (3) bekezdése azért említi kizárólag a fél megbízása, vagy kirendelés esetén alkalmazott szakértőt, mert olyan más eljárásban készített szakvélemény használható fel, amelyet kirendelt szakértő készített, magánszakértő más eljárásban adott szakvéleménye a polgári perben bizonyítékként nem használható fel.

A Szaktv. szakértő személyére, eseti szakértőre vonatkozó rendelkezései feltétlenül irányadóak a szakértő kirendelése esetén. Azt, hogy ezek a rendelkezések miként érvényesülnek a magánszakértő alkalmazása esetén, az adott alkalmazási mód részletes szabályainak bemutatása körében kerül ismertetésre. Ugyanakkor a bíróság a szakértő alkalmazásának bármely módját fogadja el, a szakértő alkalmazása során a Szaktv. rendelkezéseit a Pp. szakértő alkalmazására vonatkozó szabályaival együtt kell figyelembe vennie.

A szakértő alkalmazásának három módja párhuzamosan nem alkalmazható, a Pp. tiltja a szakvélemények többszörözésének lehetőségét. Ha a fél szakértővel kíván bizonyítani, az alkalmazási módok közül választania kell, a Pp. nem engedi meg, hogy a fél egy adott szakkérdés vonatkozásában párhuzamosan vagy egymást követően különböző módon igénybe vett szakértővel joghatályosan bizonyítson, az egyik alkalmazási mód kizárja a többi alkalmazási mód igénybevételét. A kirendelt szakértő a szakértő alkalmazásának végső módja, mert ha a magánszakértő vagy a más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazása sikertelen volt, az így beszerzett magánszakértői vélemény vagy szakvélemény aggályos a perben nem vehető figyelembe, szakértő kirendelésének van helye.

A Pp. kifejezetten kimondja, hogy szakértő csak indítványra alkalmazható, a bíróság a szakértőkkel kapcsolatos olyan perbeli cselekményt, amelyet a fél indítványozhat, hivatalból csak akkor jogosult elvégezni, ha a szakértőt hivatalból rendelte ki, vagy az adott perbeli cselekmény körében ezt a törvény külön kimondja. Ilyen a kizárások figyelembevétele, a kirendelt szakértő felmentése a jogszabályban megjelölt okból, a szakértő kirendelése vagy felmentése esetén más szakértő kirendelése. A bíróság a szakértővel kapcsolatban semmilyen más esetben hivatalból nem intézkedhet, ha a szakértő kirendelése nem hivatalból került sor.

III. A szakértő alkalmazásának módjai

III.1. Magánszakértő alkalmazása

A Pp. a fél megbízása alapján eljáró szakértőt magánszakértőnek, az általa készített szakvéleményt magánszakértői véleménynek nevezi. Ez a terminológia összhangban van a Szaktv. fogalom-meghatározásával. A Szaktv. 52. § (1) bekezdése a szakértő - jogszabály eltérő rendelkezése hiányában - megbízás alapján is adhat szakvéleményt, ami a továbbiakban: magánszakértői vélemény.

A Pp. normaszövegében a szakértő fogalma alá mind a magánszakértő, mind a kirendelt szakértő tartozik. Ahol a Pp. csak a kirendelt szakértőre vonatkozó szabályokat tartalmaz, ott a „kirendelt szakértő” megjelölést alkalmazza. A Pp. értelmében a magánszakértői vélemény kirendelt szakértő szakvéleményével, valamint a más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleményével teljesen egyenrangúvá vált.

Ezzel gyökeresen változtatott az eddig, a magánszakértői vélemény perbeli felhasználása kapcsán kialakult gyakorlattal. A magánszakértői vélemény perbeli elfogadottsága és jogi értékelése is sokat változott az elmúlt

évtizedekben a bírói gyakorlatban. Kezdetben a magánszakértői vélemény jogi megítélése terén az a körülmény volt meghatározó, hogy sérti a peres felek mellérendeltségének és egyenjogúságának elvét, ezért a magánszakértői vélemény a perben legfeljebb az azt beszerző fél személyes előadásaként, szakmai véleményeként jelenhetett meg és ebben a minőségben is került elbírálásra. Ezt az álláspontot fejtett ki a Kúria (Legfelsőbb Bíróság) BH1996.102. számú eseti döntésében. A későbbiekben a Kúria (Legfelsőbb Bíróság) több olyan eseti döntést tett közzé, amelyek átmeneti megoldásként értékelhetőek. Megtartották a szakértői véleménynek a fél előadásaként történő minősítését, ennek ellenére ahhoz valamilyen jogkövetkezményt fűztek. Ez a kettősség figyelhető meg a BH2007. 192. számú eseti döntés kiemelt részében, amely szerint az egyik fél által beszerzett magánszakértői vélemény olyan szakmai álláspont, amely a bizonyítékok körében értékelendő. Indokolása szerint bár a szakértői vélemény a felperes felkérésére készült, az eljárásnak szabályszerűen a részévé vált, ezért olyan szakmai álláspontként vehető figyelembe, amelyet a bíróság a szabad bizonyítási rendszerben, a bizonyítékok körében értékelt.

A Kúria (Legfelsőbb Bíróság) a BDT2003.759. számú eseti döntésében már azt mondta ki, hogy az egyik fél által egyoldalúan felkért ún. magánszakértő véleménye a perben csak a felkérő személyes előadásaként, szakmai véleményeként vehető figyelembe. Másfelől viszont a fél magánszakvéleménnyel alátámasztott előadása alkalmas lehet a perbeli szakvélemény aggályossá tételére, arra, hogy a bíróság által kirendelt igazságügyi szakértő véleményének bizonyító erejével konkuráljon és azt leronthassa. A magánszakértői vélemény jogi megítélése eljutott odáig, hogy már nem egyszerűen a beszerző fél személyes előadásának tekintették, hanem befogadták a perbeli bizonyítékok körébe és amennyiben alkalmas volt a szakvélemény aggályossá tételére, a perben két ellentétes szakértői vélemény állt rendelkezésre és indokolt volt a szakértők egyidejű meghallgatása az ellentét feloldása érdekében. A magánszakértői vélemény jogi megítélésével kapcsolatos fejlődés napjainkig és tulajdonképpen a Pp. hatályba lépéséig addig jutott, hogy a magánszakértői vélemény bizonyítékként történő elfogadása mellett vizsgálták annak bizonyító erejét és a kirendelt szakértő szakvéleményéhez való viszonyát. A Kúria a BH2012.175. számú esti döntésében iránymutatást is adott, hogy a bíróságnak a fél által beszerzett magánszakértői véleményt a szabad bizonyítás keretén belül értékelnie kell. A fél által beszerzett igazságügyi szakértői véleményt a bíróság a szabad bizonyítás keretén belül értékelni köteles. A magánszakértői vélemény megállapításai alkalmasak lehetnek a perszakértői vélemény aggályossá tételére, bizonyító erejének lerontására, ezért ha az ellentétben áll a bíróság által kirendelt szakértő véleményével, nem mellőzhető azok ütköztetésével az ellentmondások feloldásának megkísérlése, ennek eredménytelensége esetén pedig - a fél kérelme alapján - ebben a körben további bizonyítási eljárás lefolytatása. Indokolásában kifejtette, hogy a magánszakértői vélemény nem egyszerűen a fél - szakmai kérdésben tett - előadása, hanem olyan egyedi, a régi Pp. 166. §-ának

(1) bekezdésében nem említett sui generis bizonyítási eszköz, amelyet a bíróság a szabad bizonyítás [régii Pp. 3. § (5) bekezdés] keretén belül értékelni köteles. A magánszakértői vélemény megállapításai alkalmasak lehetnek arra, hogy a perszakértői véleményt aggályossá tegyék, annak bizonyító erejét lerontsák. Amennyiben a bíróság által kirendelt és a magánszakértő véleménye között ellentmondás mutatkozik, azokat a szakvélemények ütköztetésével fel kell oldani. Ennek célszerű módja lehet a perszakértő szakértőként, valamint a magánszakértő tanúként történő együttes meghallgatása. Ha ez nem vezet eredményre, a bíróságnak - a bizonyításra kötelezett fél kérelmére - újabb perszakértőt kell kirendelnie.

A magánszakértői vélemény jogi megítélésnek fejlődését a Pp. koronázza meg, hiszen a polgári perben általánosan lehetővé teszi a magánszakértő igénybevetését.

A Pp. szabályai alapján tehát a bíróság köteles elfogadni, ha a fél a perben jelentős tény megállapításához, megítéléséhez szükséges tény a megbízása alapján eljáró szakértő által készített szakvélemény benyújtásával kívánja bizonyítani. A jövőben a Pp. nem teszi lehetővé, hogy a felek a magánszakértői véleményt a perben kirendelt szakértő szakvéleményének megdöntése, aggályossá tétele érdekében használják fel. A félnek a bizonyítási indítványa előterjesztését megelőzően döntenie kell arról, hogy magánszakértő vagy kirendelt szakértő útján kíván-e bizonyítani, döntését nem változtathatja meg a későbbiekben. A Pp. nem engedi, ha a fél a kirendelt szakértő alkalmazása mellett döntött, a kirendelt szakértő alkalmazását követően, a már elkészített szakvéleménnyel szemben nyújtson be magánszakértői véleményt. Ha a tilalom ellenére mégis benyújtja, az a perben nem vehető figyelembe. Ha a fél a magánszakértői vélemény mellett döntött, az a kirendelt szakértő szakvéleményével teljesen egyenrangú, ugyanolyan bizonyító ereje van, mint a perben kirendelt szakértő szakvéleményének.

A magánszakértő alkalmazása esetén is figyelembe kell venni a Szaktv. 4. §-át, a magánszakértőként kirendelhető szervek és személyek körét illetően. Annak sincs akadálya, hogy magánszakértőként a fél eseti szakértő alkalmazzon, ha annak a Szaktv. 4. § (4)-(6) bekezdésében írt feltételei teljesülnek és ezekre a szakértő alkalmazását indítványozó fél indítványa előterjesztésekor alappal hivatkozik.

Az eseti szakértő alkalmazásának két - II. Fejezetben kifejtett- esetkörei közül magánszakértő alkalmazása esetén csak akkor van lehetőség eseti szakértő igénybevetelésére, ha igazságügyi (bejegyzett) szakértő ad megbízás alapján szakvéleményt olyan szakterületen, amely nem szerepel a 9/2006. (II.27.) IM rendeltben. Ebben az esetben a magánszakértő bejegyzett igazságügyi szakértő, szükségtelen a Szaktv. 4. § (5) bekezdése szerinti

alávetési nyilatkozat megkövetelése, hiszen nyilatkozat nélkül is meg kell tartania az igazságügyi szakértőkre vonatkozó etikai és fegyelmi követelményeket, attól függetlenül, hogy olyan szakterületen ad szakvéleményt, amit a rendelet nem tartalmaz, mert ez a tevékenysége is igazságügyi szakértői tevékenységnek minősül [Szaktv. 2. § 8. pont], így a Szaktv. hatálya alá tartozik, a szakértőnek a jogszabályokat és a szakmai követelményeket meg kell tartania és legjobb tudása szerint köteles eljárni.

A Szaktv. 52. §-ában foglaltak változatlanul irányadóak magánszakértő megbízása esetén. A szakértő magánszakértői vélemény elkészítésére irányuló megbízást akkor fogadhat el, ha az a hatóságtól származó feladatainak ellátását nem akadályozza és azzal nem összeférhetetlen. Ez a szabály a Teljesítésigazolási Szakértői Szerv eljárására nem alkalmazható. A szakértőt a magánszakértői vélemény szakmai tartalmával összefüggésben megbízója - a Polgári Törvénykönyv megbízási szerződésre vonatkozó szabályaitól eltérően - nem utasíthatja. A szakértő a magánszakértői vélemény elkészítése során a tevékenységére irányadó szakmai szabályok betartásával, a tevékenységével érintett személyek - különösen megbízója - érdekeitől függetlenül, pártatlanul köteles eljárni. A szakértő szakvéleményét a feltárt tények tárgyilagos értékelésével köteles kialakítani. A jogszabályba ütköző megbízást pedig köteles megtagadni.

Bár a Pp. a magánszakértő alkalmazását a szakértő kirendelésével egyenrangú lehetőségként szabályozza, ugyanakkor a Szaktv. speciális rendelkezéseire figyelemmel előfordulhat, hogy ténylegesen mégsem valósul meg a szabad választás lehetősége. Erre akkor kerülhet sor, ha a bizonyító fél magánszakértő alkalmazását indítványozza, de a perben jelentős szakkérdés megválaszolásához elengedhetetlen, hogy a magánszakértő a bizonyító fél ellenfelének személyes adatait is kezelje. A kirendelt szakértő a Szaktv. 40. § (1) bekezdése alapján, előzetes engedély nélkül jogosult a tevékenysége során rendelkezésére bocsátott vagy tudomására jutott személyes adatok kezelésre, ezzel szemben a magánszakértő a magánszakértői vélemény elkészítése során rendelkezésére bocsátott vagy tudomására jutott személyes adatokat a megbízás teljesítése céljából csak az érintett személy előzetes írásbeli hozzájárulásával jogosult kezelni. A hozzájárulás megadását vélelmezni vagy kiterjesztően értelmezni nem lehet [Szaktv. 53. § (1) bekezdés]. Ebből az következik, hogy ha a bizonyító fél ellenfele megtagadja az előzetes írásbeli hozzájárulás megadását, úgy a perben ténylegesen annak ellenére nem lehetséges a magánszakértő alkalmazása, hogy a Pp. erre lehetőséget biztosít. Ha ugyanis a magánszakértő előzetes hozzájárulás nélkül személyes adatot használ fel vagy kezel, akkor a magánszakértői vélemény jogsértő, a perben főszabályként bizonyítékként nem használható fel, csak a Pp. 264. § (4) bekezdésében meghatározottak mérlegelve.

A felek indítvány nélkül nem nyújthatják be a magánszakértő véleményét, ha a magánszakértő alkalmazására bizonyítás céljából -perben jelentős tény- megállapítása miatt kerül sor, akkor a félnek a szakértő alkalmazásának szükségességére vonatkozó bírósági tájékoztatást követően a magánszakértői bizonyítást indítványoznia kell a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig.

A magánszakértői vélemény benyújtásának indítványozása bizonyítási indítványnak minősül, ezért a bizonyítási indítványra vonatkozó általános szabályoknak kell megfelelnie, meg kell jelölni benne a bizonyítani kívánt tényt, a bizonyítási eszközt, a bizonyítási módot és röviden indokolni kell annak bizonyításra való alkalmasságát. Az indítványban meg kell jelölni a szakértő személyét, figyelemmel kell lennie arra, hogy olyan szakértőt bízson meg, akinek a szakterületébe tartozik a szakértő alkalmazását szükségessé tevő különleges szakértelmet igénylő kérdés. Erre a 9/2006. (II.27.) IM rendelet és a 282/2007. (X.26.) Korm. rendelet szabályait kell figyelembe venni. Ha eseti szakértőt kíván alkalmazni a perben jelentős szakkérdés megítéléséhez arra is külön utalnia kell. Az indítványban nem kell feltüntetni a szakértő által megválaszolandó kérdéseket. Magánszakértői vélemény esetében ugyanis a szakértőnek nem a bíróság által végzésében meghatározott kérdésekre kell válaszolnia, hanem a fél megbízásának megfelelően, a fél által szolgáltatott adatok alapján kell eljárnia.

Az indítványozás joga a bizonyító felet illeti meg, akinek érdekében áll, hogy a bíróság a magánszakértővel bizonyítandó tényeket valóban fogadja el. Ha több bizonyító fél van a bizonyító feleknek egyetértésre kell jutniuk a magánszakértő személyét illetően, egyetértés hiányában nincs helye magánszakértő alkalmazásának. A Pp. a bonyolultság elkerülése és a bizonyítási eljárás egyszerűsítése érdekében nem engedi meg a magánszakértői vélemények halmozódását, akkor ha ugyanaz a szakkérdés tekintetében több bizonyító fél van.

Mit tehet a bizonyító fél ellenfele? Ha a bizonyító fél magánszakértő alkalmazását indítványozta, akkor a bizonyító fél ellenfele is csak magánszakértői vélemény benyújtását indítványozhatja (Pp. 302. § (3) bekezdés) és nincs lehetősége perben kirendelt szakértő alkalmazására. A magánszakértői bizonyítást végig kell vinni és csak akkor kerülhet sor szakértő kirendelésére, ha magánszakértői vélemény/vélemények aggályosak. Ha a bizonyító félnek több ellenfele van, akkor ők is csak egy magánszakértőt alkalmazhatnak, mindkét oldalon csak egy magánszakértő állhat a perben.

A Pp. a magánszakértő alkalmazásakor is egyértelművé teszi a szakértői vélemények többszörözésének tilalmát, amikor kimondja, hogy kirendelt szakértő vagy más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazásának az

indítványozása esetén ugyanazon szakkérdés vonatkozásában már nincs helye magánszakértő alkalmazásának [Pp. 302. § (5) bekezdés].

III.1.1. A magánszakértő perbeli jogai és kötelezettségei

A polgári perben megbízás alapján eljáró szakértő akkor válik perbeli magánszakértővé, ha a fél a magánszakértői vélemény benyújtását indítványozza és a bíróság az indítványnak helyt adva felhívja a felet a magánszakértői vélemény meghatározott határidőn belül történő benyújtására.

A magánszakértő ettől az időponttól perbeli magánszakértőnek minősül és ettől az időponttól gyakorolhatja a perbeli jogait és ettől az időponttól kell teljesíteni perbeli kötelezettségeit is.

A magánszakértő véleményét főszabály szerint a per során, az indítvány előterjesztését és engedélyezését követően készíti el. A törvény ugyanakkor azt kifejezetten nem tiltja, hogy szakvéleményét a per megindítását megelőzően elkészítse és hogy a fél egy már elkészített magánszakértői vélemény benyújtását indítványozza a keresetlevélben. Kérdésként merül fel, hogy a felperesnek csatolnia kell-e a keresetlevélhez a pert megelőzően megbízás alapján készített magánszakértői véleményt. A keresetlevéllel kapcsolatos általános szabályokat alkalmazva igen, azonban az általános és a speciális szabályozás viszonyát figyelemmel azt a következtetést lehet levonni, hogy a felperesnek a keresetlevélhez nem szabad csatolnia a magánszakértői véleményt, hanem a keresetlevélben bizonyítási indítványként kell indítványoznia a magánszakértői vélemény benyújtását és ha a bíróság annak helyt ad, akkor kell a magánszakértői véleményt a bíróság felhívásában meghatározott határidőben benyújtania. Természetesen annak nincs akadálya, hogy a felperes hivatkozzon az összegszerűségének, vagy a jogalapnak az alátámasztására a szakértői véleményben foglaltakra. A keresetlevelet visszautasítani nem lehet abból az okból, hogy a felperes abban magánszakértői véleményre, vagy más eljárásban kirendelt szakértő véleményére hivatkozik, de azt nem csatolta be.

A magánszakértő a perben jogosult a feladata teljesítése érdekében a per irataiba betekinteni és azokról másolatot készíteni, és a tárgyaláson vagy egyébként a bizonyításvételnél jelen lenni, ott a magánszakértői vélemény benyújtását követően a felekhez, az ellenfél magánszakértőjéhez és a közreműködőkhöz kérdések feltevését indítványozni.

A perbeli jogai közül a kérdések feltevésének indítványozása szorul magyarázatra, ugyanis a kérdésfeltevés indítványozásának joga a magánszakértőt, a szakértői vélemény benyújtását követően illeti meg. Jelen lehet a tárgyaláson és a bizonyításfelvételnél, de a magánszakértői vélemény tényleges benyújtásáig kérdések feltevését nem indítványozhatja. A Pp. szabályozása vitatható, hiszen a magánszakértő köteles értékelni az ellenfél nyilatkozatát, ha ez a nyilatkozat nem világos, nem egyértelmű, úgy kérdés feltevését sem indítványozhatja, csak a magánszakértői vélemény előterjesztését követően. A gyakorlatban ez a probléma oly módon oldható meg, hogy a vélemény benyújtását megelőzően nem a magánszakértő indítványozza a tisztázandó kérdés feltevését, hanem a megbízó fél vagy a képviselője.

A magánszakértő a perben köteles a megbízója ellenfelét értesíteni a megbízás tárgyáról, a vizsgálandó kérdések köréről, az általa kitűzött helyszíni szemléről és vizsgálatról. Köteles lehetővé tenni, hogy az ellenfél a megbízás tárgyára vonatkozó nyilatkozatát, a vizsgálat tárgya szempontjából lényeges észrevételeit előterjessze, a szakvéleményét az ellenfél vele közölt nyilatkozatát, észrevételeit is értékelő módon elkészíteni, és a tárgyaláson vagy egyébként a bizonyításfelvételnél a bíróság, a felek, valamint az ellenfél magánszakértőjének a kérdéseire válaszolni.

A pert megelőzően elkészített magánszakértői véleménynél a szakértő köteles a Pp.-ben meghatározott kötelezettségeinek eleget tenni, ez speciális helyzetet teremt, hiszen még nincs is per, de a perbeli kötelezettségei már terhelik a magánszakértőt a szakvélemény elkészítésekor. A magánszakértő ekkor is köteles értesíteni a megbízója ellenfelét a megbízás tárgyáról, a vizsgálandó kérdések köréről, az általa kitűzött helyszíni szemléről és vizsgálatról, köteles lehetővé tenni, hogy az ellenfél a megbízás tárgyára vonatkozó nyilatkozatát, a vizsgálat tárgya szempontjából lényeges észrevételeit előterjessze és az ellenfél vele közölt nyilatkozatát, észrevételeit a szakvéleményében értékelnie kell. Ha személyes adatot kezel az eljárása során, akkor rendelkeznie kell az érintett személy előzetes írásbeli hozzájárulásával a személyes adatok kezelésére vonatkozóan. Ha a pert megelőzően elkészített magánszakértői véleményt készítő szakértő ezeket nem teljesítette, úgy magánszakértői véleménye aggályos lesz, amelynek következménye, hogy a magánszakértői vélemény a perben nem vehető figyelembe. Garanciális jelentősége van annak, hogy a jogalkotó a pert megelőzően megbízott magánszakértőre is ezt a kötelezettséget telepíti, így nem sérülnek az ellenfél perbeli jogai, a fegyveregyenlőség és a tárgyalási elv.

Mind a pert megelőzően, mind a per folyamán készített magánszakértői vélemény esetén a magánszakértőnek a Szaktv. 52. § (4) és (5) bekezdésében foglalt speciális kötelezettségeknek is meg kell felelnie. A magánszakértő nem minősül közreműködőnek, így a közreműködőkkel szembeni alkalmazható kényszerítő eszközök a

magánszakértővel szemben nem alkalmazhatók. A magánszakértő kötelezettségzegését a megbízója viseli, azzal, ha a magánszakértő perbeli kötelezettségeit elmulasztja magánszakértői véleménye aggályosnak minősül és bizonyítékként a perben nem vehető figyelembe.

A magánszakértői véleményt a bíróság a benyújtó fél ellenfele részére kézbesíti, az általános szabályokban meghatározottakkal szemben ebben az esetben a bíróságnak kézbesítési kötelezettsége van. A benyújtó fél ellenfele a magánszakértői véleményre vonatkozóan a magánszakértőhöz kérdéseket intézhet. A perhatékonyság érdekében szükséges, hogy a bíróság a magánszakértői vélemény kézbesítésekor a kérdések előterjesztésére határidőt szabjon, azzal a figyelmeztetéssel, hogy az elkesztett teljesített perbeli cselekmény hatálytalan.

III.1.2 A magánszakértői vélemény kiegészítése, új magánszakértő alkalmazása

A magánszakértői vélemény benyújtásának indítványozását meg kell különböztetni a magánszakértővel kapcsolatos ezt követő indítványoktól, így a magánszakértői vélemény kiegészítésétől és az új magánszakértő alkalmazásától, utóbbi indítványok előterjesztésére már csak az érdemi tárgyalási szakban van lehetőség.

A fél az általa benyújtott magánszakértői vélemény írásbeli vagy szóbeli kiegészítését az alábbi esetekben indítványozhatja:

1. az ellenfél magánszakértői véleményre vonatkozó kérdéseinek a megválaszolása érdekében
2. az ellenfél magánszakértői véleményével szemben szakkérdésben fennálló ellentét indokainak az ismertetése érdekében,
3. a magánszakértői vélemény egyéb aggályosságának a kiküszöböléséhez szükséges felvilágosítás megadása érdekében
4. a magánszakértővel nem közölt, lényeges perbeli adatokra vonatkozó kérdések megválaszolása érdekében.

A magánszakértői vélemény kiegészítésére kizárólag akkor kerülhet sor, ha a fél az általa benyújtott magánszakértői vélemény kiegészítését indítványozza. Ha a magánszakértői vélemény a fent felsorolt okok miatt szóbeli vagy írásbeli kiegészítésre szorul és a benyújtó fél azt nem indítványozza a szakértői vélemény aggályos lesz, a perben nem vehető figyelembe, bizonyítékként nem használható fel és a magánszakértő díját a benyújtó

fél a perben nem számíthatja fel. Erre a bíróságnak a fél figyelemét fel kell hívnia. Ha a magánszakértői vélemény aggályosságát így nem szüntetik meg, helye lehet szakértő kirendelés indítványozásának.

Ha a fél indítványozza az általa benyújtott magánszakértői vélemény kiegészítését, akkor maga választhat, hogy szóbeli vagy írásbeli kiegészítést kér. A bíróság az indítványtól nem térhet el. Ha a bíróság az indítványnak helyt ad, a benyújtó fél köteles a magánszakértői vélemény írásbeli kiegészítését benyújtani vagy a magánszakértőjét a bíróság felhívásában megjelölt tárgyalásra előállítani.

A törvény az aggályossági okok meghatározása során egy esetben beszél mindkét fél által előterjesztett magánszakértői véleményről, egy aggályossági okot határoz meg a magánszakértői vélemények összevetése során, mégpedig, ha szakkérdésben ellentét áll fenn a két fél magánszakértői véleménye között, erre az esetre az indítványozás egy eltérő szabályát is meghatározza. Arról azonban hallgat, hogy mi a követendő akkor, ha a bizonyító fél és az ellenfél is rendelkezik magánszakértői véleménnyel, azok között szakkérdésben nincs ellentét, de a fent meghatározottak szerint, valamelyik aggályossági ok folytán a magánszakértői vélemény aggályos és kiegészítésre szorult. Ebben az esetben is igaz az álláspontom szerint, ha a fél a kiegészítésre szoruló magánszakértői vélemény kiegészítését nem indítványozza, akkor az aggályos a perben nem használható fel, viszont ebben az esetben ott a másik magánszakértői vélemény, amely nem aggályos és felhasználható. Persze nehezen elképzelhető a mindkét fél által előterjesztett magánszakértői vélemények esetén, hogy a felek ne próbálnák meg egymással szemben aggályossá tenni a magánszakértői véleményeket, hiszen egyik fél sem fogja engedni, hogy a saját magánszakértői véleményével szemben a másik fél magánszakértői véleménye legyen aggálytalan. Tehát végső soron ebben az aggályosság megteremtése és kiküszöbölése iránt folytatott harcban vagy mindkét magánszakértői vélemény „győztesként” kerül ki, de sokkal inkább valószínűsíthető, hogy a per elhúzódása mellett végső soron a küzdelem mégis a szakértő kirendeléséhez vezet.

A Pp. 304. § (3) bekezdés a főszabály alól, miszerint mindegyik fél tehát csak az általa benyújtott magánszakértői vélemény esetén indítványozhatja szakvélemény kiegészítését, egy kivételt enged. Ha mindkét fél, tehát a bizonyító fél és ellenfele is nyújtott be magánszakértői véleményt és a magánszakértői vélemények között a szakkérdésben ellentét áll fenn, bármelyik fél indítványozhatja, hogy a magánszakértők a magánszakértői véleményeket az ellentét indokainak az ismertetése vonatkozásában ugyanazon a tárgyaláson szóban egészítsék ki.

A szakkérdésben fennálló ellentét miatt aggályos magánszakértői vélemény/ vélemények kiegészítése indítványozása és az elmulasztásának esetei és következményei:

1. ha mindkét szakértői vélemény aggályos és semelyik fél nem terjeszt elő indítványt, akkor a szakértői vélemények a perben nem vehetők figyelembe, szakértő kirendelését lehet indítványozni.
2. ha mindkét szakértői vélemény, de csak az egyik magánszakértői vélemény kiegészítésére kerül sor és az eredményre vezet, mert az ellentét indokai megfelelően ismertetésre kerültek, úgy lehetséges, hogy a kiegészített szakvélemény aggálymentes, míg a kiegészíteni elmulasztott szakvélemény aggályosnak minősül. Ilyenkor nincs helye szakértő kirendelésének, mert rendelkezésre áll egy aggálymentes szakértői vélemény.
3. ha mindkét szakértői vélemény aggályos, de kiegészítésre kerültek és azok önmagukban aggálymentesek, de közöttük szakkérdésben ellentét még fennáll, akkor mindkét magánszakértői vélemény aggályos. Ebben az esetben a perben nem vehetők figyelembe, helye lehet szakértő kirendelés indítványozásának.

A magánszakértői véleményt benyújtók két lehetőség közül választhatnak, vagy mindegyik fél az általa benyújtott magánszakértői vélemény írásbeli vagy szóbeli kiegészítését kéri, vagy bármelyik fél indítványozhatja a mindkét magánszakértői vélemény tárgyaláson történő szóbeli kiegészítését az ellentét indokainak az ismertetése érdekében.

Ha bármelyik fél indítványozta mindkét magánszakértői vélemény kiegészítését és a bíróság az indítványnak helyt adott, a fél köteles a bíróság felhívásában meghatározott határidőn belül a magánszakértői vélemény kiegészítését benyújtani vagy a magánszakértőjét a felhívásban megjelölt tárgyalásra előállítani [Pp. 304. § (4) bekezdés]. Ha bármelyik fél indítványozza mindkét magánszakértői vélemény szóbeli kiegészítését, de csak az egyik fél állítja elő a magánszakértőjét, akkor a Pp. 316. § (2) bekezdés d) pontja alapján csak a magánszakértői vélemény aggályos, amelynek szóbeli kiegészítése nem történt meg előállítás hiányában, hiszen az előállított magánszakértő véleményének szóbeli kiegészítése megtörtént. Az előállítást elmulasztó fél megszegte eljárás-támogatási kötelezettségét, az általa benyújtott magánszakértői vélemény szóbeli kiegészítésére nem került sor, az továbbra is aggályos és a perben nem használható fel bizonyítékként. Ha az előállított szakértő szakvéleményének kiegészítésre sor kerül a tárgyaláson és az egyéb okból nem aggályos, akkor nem aggályos és felhasználható.

A bíróság a magánszakértő meghallgatása előtt megállapítja a magánszakértő személyazonosságát - igazságügyi szakértő esetén a magánszakértő nevének, szakértői igazolványa számának és elérhetőségi címének rögzítésével - továbbá azt, hogy a felekkel milyen viszonyban van, és hogy nem áll-e fenn vele szemben kizáró ok, valamint figyelmezteti a magánszakértőt a hamis szakvéleményadás jogkövetkezményére.

A bíróság a magánszakértő tárgyaláson történő meghallgatása során kizárólag a felek által feltüntetett kérdésekkel érintett tényállítások tekintetében tehet fel a magánszakértőnek kérdést, kérdezési joga korlátozott. A gyakorlati tapasztalat szerint felek gyakran nem teszik fel a szakértő részére a releváns kérdéseket, ezért a szakvélemény a bíróság közrehatása nélkül alkalmazhatatlan lenne az ügy érdemi elbírálására. Ha a releváns kérdés hiányában a magánszakértői vélemény aggályos a bíróságnak erre fel kell hívnia a fél figyelmét, ha ezt követően a fél bármilyen kérdést megjelöl a szakértőnek az adott, releváns tényállás körében, úgy a bíróságnak megnyílik a lehetősége arra, hogy a kérdésekkel érintett tényállással összefüggő, de a féltől eltérő kérdést tegyen fel. Ha a bíróság felhívása ellenére a fél nem tesz fel kérdést az érvényesíteni kívánt jog szempontjából releváns tényállási elemre, akkor a bíróság ebben az esetben nem jogosult kérdést intézni a szakértőhöz, a fél mulasztásának jogkövetkezményeit az érdemi döntésben vonhatja le.

Felmerülhet a kérdés, ha a bíróság csak a felek által feltüntetett kérdésekkel érintett tényállítások tekintetében tehet fel kérdést a magánszakértőnek, akkor vizsgálhatja-e a bíróság a magánszakértő objektivitását, pártatlanságát. A magánszakértő nem közreműködő, a Pp. 278. § (2) bekezdésében foglaltak, így a ténybeli nyilatkozatai valós tartalmának tisztázása, a szavahihetőségének és illetéktelen befolyástól való mentességének ellenőrzése, a tudomásszerzés körülményeinek a feltárása érdekében - a fenti szakasz alapján - nem nyilatkoztatható. Ugyanakkor a bíróság a kizárási okot hivatalból is köteles figyelembe venni, ezért a pártatlanságra vonatkozó kérdések feltevése nem vonható meg a bíróságtól.

A Pp. kirendelt szakértő vonatkozásában élesen megkülönbözteti egymástól a másszakértő és az új szakértő fogalmát. Más szakértő kirendelésére a szakértő személyében rejlő ok miatt (kizárás, felmentés) kerülhet sor, míg új szakértőt a szakvéleményben rejlő okból lehet kirendelni akkor, ha a szakvélemény aggályossága nem volt kiküszöbölhető. Ez a megkülönböztetés a magánszakértő alkalmazásakor nem áll fenn, a Pp. a másszakértő fogalmát nem alkalmazza a magánszakértő körében. A magánszakértő személyében rejlő ok esetén is új szakértő alkalmazását rendeli. Ha pedig a magánszakértői véleményhez kapcsolódó ok miatt van szükség további szakértő alkalmazására, mert a magánszakértői vélemény a kiegészítése ellenére is aggályos maradt, akkor nem új magánszakértő alkalmazásának van helye, hanem szakértő kirendelését lehet indítványozni.

Új magánszakértő akkor kell alkalmazni a Pp. 305. §-a értelmében, ha a bíróság a magánszakértőt a perből kizárta, vagy a megbízott személy törvény értelmében igazságügyi szakértői tevékenységet nem végezhet vagy a szakkérdés megválaszolására törvény értelmében nem jogosult.

A magánszakértő, mivel őt nem a bíróság rendelte ki, hanem a fél megbízása alapján jár el, felmenteni nem lehet.

Új magánszakértő alkalmazásakor a Pp. 302. § és a 304.§-ában foglaltakat kell megfelelően alkalmazni, ugyanakkor új magánszakértő alkalmazásakor a Pp. 303.§-ában írtakat is szükséges alkalmazni, hiszen az új magánszakértőt is ugyanazon perbeli jogok illetik meg és kötelezettségek terhelik, mint a korábban alkalmazott magánszakértőt.

Fontos, hogy nem a bíróság alkalmaz új magánszakértőt, a bíróság csak dönt a kizárásról, amelyet követően a fél alkalmazza az új magánszakértőt, megbízást ad. Ha pedig a megbízott személy nem végezhet igazságügyi szakértői tevékenységet, vagy nem jogosult a szakkérdés megválaszolására, akkor is a fél alkalmaz új magánszakértőt, a bíróság ugyanakkor köteles felhívni a fél figyelmét arra, hogy a fenti körülmények miatt új magánszakértő alkalmazásának van helye. Ha a fél ennek ellenére nem alkalmaz új magánszakértőt, a magánszakértői vélemény aggályos lesz és perben bizonyítékként nem használható fel. Ha a perben felmerült adatok alapján megállapítható, hogy a fél már úgy tett indítványt a magánszakértő alkalmazására, hogy tudta, vagy tudnia kellett, hogy az általa megbízott szakértő nem jogosult igazságügyi szakértői tevékenység végzésére vagy adott szakkérdés megválaszolására, úgy pénzbírság megfizetésére kötelezheti [Pp. 5. § (2) bekezdés]. Ebben az esetben sem használható fel az aggályos szakértői vélemény bizonyítékként.

A bíróság akkor jár el helyesen, ha már a magánszakértő alkalmazásának indítványozásakor a az igazságügyi szakértői névjegyzék adatai és - eseti szakértő esetén - a 9/2006. (II.27.) IM rendelet alapján ellenőrzi, hogy végezhet-e igazságügyi szakértői tevékenységet és, hogy az adott szakkérdés megválaszolására szakmai kompetenciával rendelkezik. Ennek megfelelően kell aztán felhívni a fél figyelmét, ha új magánszakértőt kell alkalmazni.

III.2. Más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazása

Míg a magánszakértői vélemény benyújtását nemcsak a bizonyító fél, hanem ellenfele is jogosult volt indítványozni, ezzel szemben a más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazására csak a bizonyító fél tehet indítványt. A más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazása egyenrangú a magánszakértő alkalmazásával és a kirendelt szakértő alkalmazásával, a bizonyító fél választásán múlik, hogy a szakértők alkalmazásának melyik módjára tesz indítványt. Ha viszont döntött, ezzel kizárja a másik két alkalmazási mód lehetőségét.

A Pp. 306. § (1) bekezdése azt mondja ki, hogy a bizonyító fél a más eljárásban kirendelt szakértőnek a szakkérdés tárgyában készített szakvéleménye felhasználását indítványozhatja. A Pp. nem szabályozza, hogy milyen másik eljárásban alkalmazott szakértő szakvéleménye használható fel, bármilyen más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleménye felhasználható, a szóba jöhető eljárások körét nem szűkíti le. Lehetőség van más polgári eljárásban, büntetőeljárásban, közigazgatási eljárásban, igazságügyi szakértő nemperes eljárásban történő kirendeléséről és ezzel összefüggésben a Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról szóló 2005. évi XLVII. törvény alapján, valamint az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló 2008. évi XLV. törvény alapján kirendelt szakértő szakvéleményének a felhasználására.

Utóbbi kettő a régi Pp. 183/A. §-a alapján is a perben felhasználható volt és ugyanolyan bizonyító erővel bírt, mint a perben kirendelt szakértő szakvéleménye. Gyakorlati tapasztalatok mégis azt mutatták, hogy sok esetben ténylegesen nem volt, vagy nem volt teljeskörűen felhasználható. Ami arra vezethető vissza, hogy a nemperes eljárás során a bíróságnak és a közjegyzőnek sem volt lehetősége bizonyításra, a jogvita ténybeli és jogi kereteinek feltárására, a felek meghallgatására. Az eljárás nem volt kontradiktórium, a bíróság és a közjegyző is a kérelmező által rendelkezésre bocsátott tények és adatok alapján volt köteles eljárni és kirendelni a szakértőt, ami sok esetben torz, valóságnak nem megfelelő képet mutatott és ez kihatott a szakértői véleményre is.

A bizonyító fél a más eljárásban alkalmazott magánszakértő szakvéleményét nem, csak és kizárólag kirendelt szakértő szakvéleményét használhatja fel és csak olyan szakvéleményt, amely a perben jelentős szakkérdés tárgyában készült. A bíróság felhívja a fél figyelmét a perfelvétel lezárását megelőzően, hogy mi az a bizonyítási érdekébe tartozó, perben jelentős tény, amelynek megállapításához különleges szakértelem szükséges. A bizonyítási indítványt a bizonyító fél a perfelvételt lezáró végzés meghozataláig terjesztheti el, annak meg kell felelnie a Pp. 275. § (1) bekezdésében foglaltaknak. Ebből következően az indítványban kérdéseket nem kell megfogalmaznia és a szakértői díjat sem kell előlegeznie.

A Pp. szakértők alkalmazására vonatkozó szabályaiból az a következtetés vonható le, hogy több bizonyító fél csak ugyanazon más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleményének a beszerzését indítványozhatja, ellenkező esetben a bíróság mellőzi a bizonyítás elrendelését.

Ha a bíróság az indítványnak helyt ad, a bizonyító fél köteles a szakvéleményt a bíróság felhívásában meghatározott határidőn belül benyújtani, vagy ha az célszerű, a bíróság intézkedik a szakvélemény beszerzése iránt. Ha a bizonyító fél nyújtotta be a bíróság köteles lehetővé tenni, hogy a felek a szakvéleményt megismerhessék és arra nyilatkozhassanak, a megismerés lehetőség a bíróság biztosíthatja oly módon, hogy a feleknek kézbesíti a más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleményét, de ez nem kötelezettsége.

Mindegyik félnek joga van ahhoz, hogy a szakvéleményre vagy a szakértővel nem közölt, lényeges perbeli adatokra vonatkozóan kérdések feltevését, vagy a szakvélemény aggályossága kiküszöböléséhez szükséges felvilágosítás megadását indítványozzák [Pp. 306. § (3) bekezdés]. Akkor is megilleti a felek a kérdés és az indítványozás joga, hogy a szakvélemény nem aggályos vagy nincsenek olyan perbeli adatok, amelyeket a szakértővel nem közöltek.

Ha az indítványozó a szakvélemény aggályosságát állítja, pontosan meg kell jelölnie, hogy a szakvéleményt milyen okból tartja aggályosnak és milyen tartalmú felvilágosítást vár az aggályosság kiküszöbölése érdekében. A Pp. 306. § (3) bekezdése és a Pp. 307. § (1) bekezdés c) pontja alapján a más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleménye aggályosságának megszüntetéséhez szükséges felvilágosítás-kérése iránti indítvány egyúttal ennek a szakértőnek a kirendelése iránti indítvány is, ezért az indítványban fel kell tüntetni azokat a határozott kérdéseket, amelynek megválaszolása útján kéri az indítványozó a felvilágosítás megadását. A felvilágosítás megadását indítványozó fél ebben az esetben a szakértő kirendelésére vonatkozó indítvány előterjesztő félnek is minősül, itt már nincs korlátozás az indítványozó személyét illetően, akár a bizonyító, akár a bizonyító fél ellenfele indítványozhatja a felvilágosítás megadását és ezáltal a szakértő kirendelését.

Ha az indítványozó és a bizonyító fél személye eltér egymástól, a szakértő díját mindig az indítványozó fél köteles előlegezni [Pp. 318. § (3) bekezdés]. A bíróságnak az indítványt előterjesztő felet fel kell hívnia a szakértői díj előlegezésére, ha azt az indítványozó fél nem teljesíti, a bíróság a bizonyítási indítványt mellőzi. Amennyiben a bizonyító fél ellenfele az indítványozó és a bíróság felhívása ellenére a szakértői díjelőleget nem helyezi a letétbe, ugyanakkor a más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleménye a bíróság megítélése szerint is aggályos, úgy a bíróság köteles erre felhívni a bizonyító fél figyelmét. Ezt követően a bizonyító fél választásán

múlik, hogy maga is tesz indítványt az aggályosság kiküszöbölése érdekében a felvilágosítás-adására és ezzel a szakértő kirendelésére és teljesíti az ezzel járó díjelőleget; vagy nem. Utóbbi esetben a szakértői vélemény aggályos marad és a perben bizonyítékként nem használható fel.

III. 3. Kirendelt szakértő alkalmazása

A kirendelt szakértő szakvéleménye egyenrangú a magánszakértői véleménnyel, valamint a más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleményével, ugyanakkor a Pp. 307. § -a alapján levonható az a következtetés is, hogy a szakértő alkalmazásának végső módja a szakértő kirendelése.

A Pp. 307. §-ában foglaltak szerint a bíróság – indítványra- akkor rendel ki szakértőt az adott szakkérdés vonatkozásában

1. a bizonyító felek egyike sem indítványozza magánszakértő vagy más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazását,
2. valamennyi magánszakértői vélemény aggályos, vagy
3. a más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleménye aggályossága kiküszöböléséhez szükséges felvilágosítás megadása vagy a feltenni indítványozott kérdések megválaszolása érdekében szükséges.

A szakértő kirendelésének alapesete (1. pont), miután a bíróság az anyagi pervezetés körében felhívta a figyelmet arra, hogy adott kérdés különleges szakértelmet igényel és tájékoztatta a feleket arról, hogy annak bizonyítási melyik fél bizonyítási érdekébe tartozik a bizonyító fél mérlegel a szakértő alkalmazásának módjai közül és ha nem indítványozza magánszakértő alkalmazását vagy más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleményének felhasználást, úgy szakértő kirendelésének van helye. Ha bármelyik bizonyító fél szakértő kirendelését indítványozza a többi bizonyító felet a választás joga már nem illeti meg, már nem indítványozhatja a szakértő alkalmazásának más módját, még akkor sem, ha a pertársak függetlenek egymástól.

Ha volt magánszakértői vélemény (2. pont) és kizárólag a bizonyító fél nyújtott be magánszakértői véleményt, annak kiegészítésére nem került sor, vagy a kiegészítés ellenére aggályos, a bizonyító fél indítványozhatja a szakértő kirendelését. Ha a bizonyító fél és ellenfele magánszakértői véleményt nyújtottak be és a magánszakértői vélemények kiegészítésére is sor került, de azok között szakkérdésben továbbra is ellentét áll

fenn, úgy mindkét magánszakértői vélemény aggályos, a perben nem használhatóak fel, helye van szakértő kirendelésének. A szakértő kirendelésére indítványt ebben az esetben is kizárólag a bizonyító fél tehet.

A más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleményének felhasználása esetén (3. pont), akkor kerül sor szakértő kirendelésére, ha a felek bármelyike - akár a bizonyító fél, akár ellenfele – kérdések feltevését vagy a szakértői vélemény aggályosságának kiküszöbölése érdekében szükséges felvilágosítás megadását indítványozták. A szakértő kirendelésének esetei közül ez az egyetlen, amikor nemcsak a bizonyító fél, de annak ellenfele is lehet indítványozó a szakértő kirendelése szempontjából.

A tárgyalási elvből és a bizonyítási érdekből következik, hogy főszabály szerint a bizonyító fél indítványozhatja a szakértő kirendelését. Ha a bizonyító fél ellenfele tenne szakértő kirendelésére indítványt olyan tény vonatkozásában, amely nem tartozik a bizonyítási érdekébe, úgy a bíróság a bizonyítás elrendelését mellőzi, mert az adott tényt a bizonyító félnek kellene bizonyítani, ha ezt nem teszi a bizonyítás sikertelensége az ő terhére esik ennek következményeit a bíróság az érdemi döntésében vonja le.

A szakértő kirendelésére vonatkozó bizonyítási indítványban a bizonyítási indítványra és a szakértő kirendelésére vonatkozó speciális szabályokat kell figyelembe venni. Az indítványban sem a szakértő személyét, sem a szakterületet megjelölni nem kell. A bíróság dönt a szakértő személyéről a felek megállapodásának hiányában. Ezért ha a felek közösen ugyanannak a szakértőnek a kirendelését kérték, akkor a bíróságot a döntés joga nem illeti meg, a felek által közösen kért szakértőt ki kell rendelnie, minden más esetben a szakértő személyéről a bíróság dönt. Arra lehetősége van, ha a bizonyító fél indítványában megjelölte a szakértő személyét, akkor megküldheti az ellenérdekű félnek, hogy nyilatkozzon a szakértő személyére, hozzájárul –e a másik fél által kirendelni kért szakértő kirendeléséhez, ez azonban a bíróságnak nem kötelessége. A más eljárásban kirendelt szakértőhöz feltett kérdés vagy felvilágosítás megadására irányuló indítvány esetén az indítványnak a más eljárásban kirendelt szakértő kirendelésére kell irányulnia, ilyenkor a korábban alkalmazott szakértőt kell a bíróságnak kirendelnie, ha a szakértő személyében rejlő ok ezt nem akadályozza (Pp. 308. § (1) bekezdés). Ha a bizonyító fél az indítványban szakterületet megjelöl, az a bíróságot nem köti. Ha a felek által közösen kirendelni kért szakértő a bíróság álláspontja szerint a szakértelmet igénylő kérdés megválaszolására kompetenciával nem rendelkezik, akkor a bíróságnak ezt a felek tudomására kell hoznia. Ha ennek ellenére a felek fenntartják a megállapodásukat a bíróság mellőzi a bizonyítás elrendelését és a szakértő alkalmazása nélkül a rendelkezésre álló adatok és a bizonyítási teher alapján hozza meg döntését. A szakértő kirendelésére vonatkozó minden indítványban fel kell tüntetni azokat a kérdéseket, amelyeket a szakértőnek meg kell

válaszolnia. A megjelölt kérdések kiemelt jelentőségűek, mivel a bíróság csak olyan tényállítások tekintetében tehet fel kérdést a szakértőnek, amelyeket a felek érintettek a kérdéseikkel. A bíróság közrehatási tevékenysége, anyagi pervezetése körben fel kell hívnia a felek figyelmét erre, de ha a felek ennek ellenére nem tesznek fel kérdést a perben jelentős tényállítások körében, akkor arra a bíróság sem jogosult és előfordulhat, hogy a bíróság teljes egészében mellőzi a szakértő kirendelését. Hiszen szükségtelen a szakértő kirendelése akkor ha maga a kirendelés és a kirendeléssel érintett kérdések nem alkalmasak arra, hogy a perben releváns tényállás megállapítható, megítélhető legyen. A szakértő mellőzésének fenti indokát a bíróságnak az érdemi határozatában meg kell adnia.

A fél az indítványát a kirendelésig kiegészítheti. Ugyanezen időpontig az indítványozó fél ellenfele is jogosult kérdések feltevését indítványozni.

III. 3. 1 A kirendelő végzés tartalmi elemei, a kirendelt szakértői jogai és kötelezettsége

A szakértő kirendelése során változatlanul a Pp. és a Szaktv. rendelkezéseit együttesen kell a továbbiakban is figyelembe venni. A fejezetben kizárólag a Pp. és a 2016. június 15. napján hatályba lépett Szaktv. a régi Pp. rendelkezéseire képest újítást, módosítást eredményező rendelkezéseinek bemutatására kerül sor, kitérve a Szaktv. azon rendelkezéseire, amelyek a korábbi szakértői törvényben nem szerepeltek és a szakértő kirendelése esetén különös figyelmet érdemelnek.

A kirendelő végzés tartalmi elemeit a Szaktv. 45. § (1) és (2) bekezdése tartalmazza, amely lényegét tekintve megegyezik a korábbi, igazságügyi szakértői tevékenységről szóló 2005. évi XLVII. törvény rendelkezéseivel. Újdonság, hogy a végzésnek tartalmaznia kell a szakértőhöz intézett figyelmeztetést arra vonatkozóan, ha természetes személy igazságügyi szakértőként rendelik ki, tíz napon belül köteles jelezni, ha a kirendelésnek nem természetes személy igazságügyi szakértőként, hanem szakvéleményadásra jogosult szervezet tagjaként vagy alkalmazottjaként kíván eleget tenni. Figyelmeztetni kell, ha az igazságügyi szakértői tevékenységére vonatkozóan az igazságügyi szakértő esküt tett, az esküben foglaltakat köteles megtartani és eseti szakértő kirendelése esetén az arra történő felhívást, hogy a 4. § (5) bekezdés szerinti nyilatkozatot jegyzőkönyvbe mondhatja, ennek hiányában köteles a hatóságnak írásban tizenöt napon belül megküldeni.

A szakkérdések tekintetében annyiban hoz változást a Pp., hogy a bíróság kizárólag a felek által feltüntetett kérdésekkel érintett tényállítások tekintetében tehet fel a szakértőnek kérdést. Ha az érvényesített jog

szempontjából releváns tényállás vonatkozásában a felek egyáltalán nem intéztek kérdést, arra a bíróság sem kérdezhet rá, anyagi pervezetése körében viszont lehetősége van a bíróságnak arra, hogy tájékoztassa a feleket arról, hogy az indítványban feltüntetett kérdések nem terjednek ki a jogvita eldöntése szempontjából releváns tényekre. A tájékoztatásnak ki kell terjednie az indítvány elmulasztásának, így a bizonyítás sikertelenségének jogkövetkezményeire.

A Szaktv. egyértelművé teszi a szakértői díj meghatározása során irányadó szabályokat is. Ha a bíróság hivatalból folytat le bizonyítást, vagy a bizonyítás hivatalból történő elrendelésének is helye lenne, az egyes vizsgálatok elvégzéséért felszámítható díjat (munkadíjat és költségeket, ezen belül különösen az egy órára felszámítható munkadíj összegét, a tételes munkadíj összegét; tételes költségelszámolás hiányában a felszámítható költségátalány mértékét) az igazságügyi szakértők díjazásáról 3/1986. (II. 21.) IM rendelet szabályai alapján kell meghatározni. A felek indítványára elrendelt szakértői bizonyítás esetén a szakértő díját maga határozza meg és azt díjjegyzékkel érvényesíti. A Szaktv. 45. § (1) bekezdés d) pontja erre tekintettel előírja, hogy a kirendelésnek tartalmaznia kell azt, hogy a szakértő díjjegyzékét a miniszter rendelete alapján vagy annak mellőzésével kell megállapítani. A szakértői díj fedezésére mekkora összeg áll rendelkezésre, - ha törvény alapján ez szükséges volt - mekkora összeg letétbe helyezését rendelték el, illetve mekkora összeg áll letétben rendelkezésre, valamint az arra vonatkozó figyelmeztetést, hogy ha a szakértő a nem elegendő fedezetre, letétre vonatkozó jelzést önhibájából elmulasztja, a fedezetet, illetve a már letétben lévő összeget meghaladó díjigényét nem érvényesítheti.

A Pp. a szakértői jogait tekintve nem hoz változást, az iratokat megtekintheti, azokról másolatokat készíthet [Pp.162. § (1) bekezdés], a tárgyaláson és a bizonyításfelvételnél jelen lehet, kérdések feltevését indítványozhatja és díjra tarthat igényt. A szakértő egyéb jogait és kötelezettségeit a Szaktv. 39. § - 44.§-ai tartalmazzák.

A Szaktv. 45. § (4) bekezdése szerint a szakértő köteles a tudomására jutásától számított tíz napon belül - az igazságügyi szakértő öt napon belül - közölni a hatósággal, ha

- a személyére nézve törvényben meghatározott kizáró ok áll fenn,
- a feltett kérdések megválaszolása egészben vagy részben nem tartozik azon szakismeretei körébe, amelyekben a szakértő a rá irányadó szabályok szerint jogosult eljárni,

- a szakértői tevékenységének ellátásában fontos ok akadályozza, így különösen, ha tevékenysége ellátásának vagy részvizsgálatok elvégzésének feltételei nincsenek meg, vagy más hatóság felkérésének kell eleget tennie,
- a vizsgálat elvégzéséhez más szakértő igénybevétele is szükséges,
- feladatát a hatóság által megadott határidőre nem képes teljesíteni,
- a feltett kérdésben kizárólag jogszabályban meghatározott szervezet jogosult szakvéleményt adni vagy
- a szakértő díja a letétbe helyezett összeget előreláthatólag meghaladja, megjelölve egyidejűleg a még letétbe helyezendő összeget.

III. 3. 2. Más szakértő kirendelése

A Pp. élesen elkülönítve szabályozza a más szakértő és az új szakértő intézményét. Más szakértő kirendelését a szakértő személyében rejlő okok, míg az új szakértő kirendelését a szakvéleményben rejlő okok indokolják. Ha a más szakértő kirendelésének törvényben meghatározott feltételei bekövetkeznek akkor a bíróság hivatalból rendelkezik más szakértő kirendeléséről, szemben az új szakértővel, akinek kirendelése csak indítványra lehetséges.

A bíróság akkor rendel ki más szakértőt, ha a szakértőt a perből kizárta vagy a kirendelés alól felmentette.

A Pp. a szakértő kizárásával kapcsolatos rendelkezések között lényeges változást nem hoz. A kizárási okokat a magánszakértőkre, a más eljárásban kirendelt szakértőre és a perben kirendelt szakértőre is alkalmazni kell. Változás a kizárási szabályok között, hogy a hozzátartozó fogalmát a Pp. nem határozza meg, utal a Ptk. fogalom-meghatározására. A volt házastárs pedig a Ptk. 8:1. § (1) bekezdés 1. és 2. pontja értelmében nem hozzátartozó, ezért a volt házastárs, mint hozzátartozó kizárására lehetőség nincs. A Pp. új rendelkezésként rögzíti, hogy szakértőként kizárt a perrel összefüggő közvetítői eljárást lefolytató személy. Új szabály, hogy a szakértő kizárását önmagában az a tény nem alapozhatja meg, hogy a szakértő valamelyik fél megbízottja, ez az elfogultságot nem alapozza meg. Ha ezt meghaladóan olyan tények, körülmények állnak fent, amelyek arra utalnak, hogy a szakértőtől az ügy tárgyilagos megítélése nem várható el, abban az esetben kizárt a szakértő. A Pp. 301. § (1) bekezdés a) pont, Pp. 12. § d) pont és a Pp. 301. § (1) bekezdés c) pontjaiban foglalt szabályozás érdekessége, hogy nem kizárt az a szakértő, aki korábban a perben szakértőként kirendelésre került, vagy a perrel összefüggő szakvéleményt adott, ugyanakkor kizárt az olyan gazdasági társaságnak vagy szolgáltatónak tagja, alkalmazottja, amely az ügyben szakértőként már korábban eljárta. Fontos változás, hogy a bíróság a kizárás

tárgyában végzéssel határoz, amely ellen fellebbezésnek nincs helye, mert azt törvény külön nem engedi meg és a végzést indokolni sem kell ebből következően az ítélet elleni fellebbezésben sem támadható meg (Pp. 349. § (3) bekezdés, 365. § (2) bekezdés b) pont és (3) bekezdés).

A bíróság a kirendelt szakértőt az alábbi esetekben menti fel:

1. ha a kirendelés alapján törvény értelmében nem jogosult eljárni, vagy az eljárását más fontos ok akadályozza.
2. a Pp. 289. §-ában megjelölt vélemény-nyilvánítási képtelenségre utaló ok, vagy a Pp. 290. §-ában foglalt körülmények bekövetkezése miatt alappal tagadta meg a véleménynyilvánítást. A véleménynyilvánítási képtelenséggel és a megtagadási joggal kapcsolatos szabályozás megegyezik a régi Pp. szabályaival.
3. a szakvélemény előterjesztése előtt a fél a szakértő alkalmazására irányuló indítványát visszavonta vagy a bíróság a szakértői bizonyítás elrendelését vagy lefolytatását mellőzte. A fél a bizonyítás lefolytatás előtt az ellenfél hozzájárulás a vagy bármilyen más feltétel nélkül írásban vagy a tárgyaláson szóban bármikor visszavonhatja, ebben az esetben az indítványt újból előterjeszteni nem lehet. Ha a fél mégis ismételt indítványt tesz, az hatálytalan. A bizonyítás mellőzése körében csak az az eset lehetséges, amikor a bíróság már elrendelte a bizonyítást, kirendelte a szakértőt, de mellőzi a bizonyítás lefolytatását, mert a jogvita elbírálása szempontjából szükségtelen. Fogalmilag értelmezhetetlen a szakértő felmentése a bizonyítás elrendelésének mellőzése esetén.
4. jogszabályban meghatározott egyéb ok áll fenn.

Ha a bíróság nem természetes személy nevében eljáró szakértőt zárt ki, más szakértőt csak akkor rendel ki, ha a kirendelést a nem természetes személy visszautasította.

III. 3. 3. A szakvélemény előterjesztésének módjai

Újdonság, hogy a Szaktv. meghatározza az egyesített és az együttes szakvélemény fogalmát. Egyesített szakvélemény több, különböző szakterületre bejegyzett igazságügyi szakértő által készített, egységes okiratba foglalt szakvélemény. Az együttes szakvélemény több, azonos szakterületre bejegyzett igazságügyi szakértő által készített, egybehangzó, egységes okiratba foglalt szakvélemény. A Pp. 308. § szerint a bíróság ugyanazon szakkérdésre rendszerint egy szakértőt rendel ki, a Pp. szabályozási elvéből, abból, hogy nem enged a szakértői

vélemények halmozásának, az következik, hogy kifejezetten el kívánja kerülni azokat a helyzeteket, amikor ugyanarra a szakkérdésre több szakvélemény áll rendelkezésre. Ezért a perben nem lehetséges az együttes szakértői vélemény. Az egyesített szakvélemény előterjesztésére változatlanul lehetőség nyílik, akkor, ha több különböző szakkérdés megválaszolása szükséges és a bíróság a különböző szakkérdésekre több különböző szakterületre bejegyzett szakértőt rendel ki és határozhat úgy is, hogy a szakértőket egyesített szakvélemény előterjesztésére hívja fel. A szakkonzulens a szakértői vélemény elkészítésében közreműködő, megfelelő szakismerettel rendelkező személy, aki lehet igazságügyi szakértői is, de nem a bíróság rendeli ki. Ezért a szakértőnek be kell szerezni a bíróság előzetes hozzájárulását, ha szakkonzulenset vesz igénybe, illetve a hozzájárulást már a bíróság a szakértő kirendelő végzésben is megadhatja. Szakkonzulens igénybevétele esetén nincs egyesített szakértői vélemény, de a szakértőnek a szakvéleményében meg kell jelölnie, hogy milyen szakkérdésben nyilvánított a szakkonzulens véleményt.

A Szaktv. 47. § (2) bekezdése meghatározza a szakértő számára, hogy a szakvéleményt - a kirendelésben foglaltaknak megfelelően - írásban vagy szóban terjeszti elő. A szakvélemény papír alapon vagy elektronikus kapcsolattartás keretében kézbesíthető a hatóság részére.

Ezzel összhangban van a Pp. rendelkezése is, amely a jelenlegi gyakorlattal egyezően fősabállyá a szakvélemény írásbeli előterjesztését teszi, ebben a körben a bíróság nincs kötve a bizonyító fél indítványához, kivételesen, ha célszerűnek látja a szakértőt a szakvélemény szóbeli előterjesztésére hívja fel és a tárgyalásra idézi.

Az írásbeli szakvélemény előterjesztése nem változott, azt a bíróság kirendelő végzésében meghatározott határidőn belül kell a bírósághoz előterjeszteni. A szakvélemény előterjesztésére előírt határidő fontos okból egyszer hosszabbítható meg. A határidő meghosszabbítással együtt negyvenöt napnál hosszabb nem lehet, kivéve, ha a szakvélemény elkészítése hosszabb határidőt tesz szükségessé. A bíróság a kirendelt szakértő írásbeli szakvéleményét a felek részére kézbesíti.

A szakértő idézésének (szóbeli szakvélemény) különösen akkor van helye, ha a jogvita kereteinek vagy a véleménynyilvánításhoz szükséges adatoknak a meghatározása a szakértő tárgyaláson való jelenlétét indokolja. A bíróságnak ebben az esetben is ki kell rendelnie a szakértőt. A kirendelő végzés tartalmi elemeire a Szaktv. ismertetett, 45. § (2) bekezdésében foglalt rendelkezések irányadóak azzal, hogy a kirendelő végzésben nem

hívja fel a szakvélemény írásbeli előterjesztésére. A szakvélemény szóbeli előterjesztésekor is érvényesül a Pp. 308. (2) bekezdésében foglalt szabály, a bíróság kérdezési jogának korlátozottsága.

A Pp. pontosítással, de fenntartja a régi Pp. szakértői munkatervre vonatkozó szabályait. A Pp. 308. § (4) bekezdése az alábbiak szerint rendelkezik az előzetes munkatervről: ha a szakértői munka várhatóan nagy költsége miatt ez szükséges, a bíróság a fél kérelmére a szakértőt a kirendelésben elsődlegesen arra hívja fel, hogy szakértői feladatáról és annak várható költségeiről készítsen munkatervet.

A bíróságnak nem a kirendelést megelőzően, hanem a kirendelő végzésben kell felhívnia arra a szakértőt, hogy szakértői feladatairól és annak várható költségéről készítsen munkatervet. Ezért teljes körű, a Szaktv. 45. § (2) bekezdésének megfelelő kirendelő végzést kell hozni, annyi különbséggel, hogy a bíróság nem hívja fel a szakértőt a szakvélemény határidőben történő írásbeli előterjesztésére, hanem arra, hogy meghatározott határidőn belül előzetes munkatervet készítsen.

A bíróság a szakértőt csak azt követően hívja fel a szakvélemény írásbeli előterjesztésére vagy idézi meg, ha a fél a munkaterv ismeretében, a bíróság felhívásában meghatározott határidőn belül úgy nyilatkozik, hogy kéri a szakértői munka elvégzését. Ha a fél a szakértői munka elvégzését határidőn belül nem kéri, úgy kell tekinteni, hogy a szakértő alkalmazására irányuló indítványát visszavonta.

III. 3. 4. Az írásbeli és a szóbeli a szakvélemény kiegészítése, új szakértő kirendelése

Ha a szakértő kirendelésére nem hivatalból került sor, a bíróság nem jogosult hivatalból elrendelni a szakvélemény kiegészítését. Ugyanakkor fel kell hívnia a felek figyelmét, ha álláspontja szerint a szakvélemény aggályos, kiegészítésre szorul.

A régi Pp. a gyakorlatában jelentős bizonytalanságot okozott a kiegészítő szakvélemény fogalma, nehezen volt elkülöníthető, hogy a felek által a szakvéleményre tett észrevétel, a szakértőhöz intézett kérdés, a szakvélemény aggályosságával kapcsolatos cselekmény és a kiegészítő szakvélemény viszonya.

A Pp. 313. § (2) bekezdése szerint a szakvélemény kiegészítésének körébe tartozik, ha a felek a szakvéleményre vagy a szakértővel nem közölt, lényeges perbeli adatokra vonatkozóan a szakértőhöz kérdések feltevését indítványozzák vagy azt, hogy a szakértő a szakvélemény aggályossága kiküszöböléséhez szükséges

felvilágosítást adja meg. A Pp. a szakértői véleménnyel kapcsolatos észrevétel, nyilatkozattétel lehetőségét nem szabályozza, az általános szabályok szerint lehetőség van rá, de nem vezet a szakvélemény kiegészítéséhez, eljárásjogi szempontból a szakvélemény kiegészítése az is, amikor az aggálymentes szakértői véleménnyel kapcsolatban indítványozzák a felek kérdés feltevését. A Szaktv. a szakvélemény kiegészítését nem szabályozza.

A szakvélemény kiegészítését követően valamennyi félnek állást kell foglalnia abban, hogy a szakvéleményt aggályosnak tartja-e vagy sem. Ha a bíróság szerint a szakvélemény aggályos, erről a feleket tájékoztatni köteles. A bíróság tájékoztatása nem jelent kötelezettséget a fél számára, a fél saját döntése szerint élhet az indítványozás jogával. Ha nem indítványozza a szakvélemény kiegészítését, azt a bíróságnak az érdemi döntése során kell értékelni, akként ha a kirendelt szakértő szakvéleménye aggályos, az nem vehető figyelembe és ezt a bizonyítási teher körében a bizonyító fél terhére kell értékelni.

A bíróság a kiegészítésre vonatkozó alapos indítvány esetén a bíróság a kérdések megválaszolása, illetve a szükséges felvilágosítás megadása érdekében a szakértőt a szakvélemény írásbeli kiegészítésére hívja fel, vagy ha az célszerűnek látszik, a szakértőt a tárgyalásra idézi. A kérdések vonatkozásában a 308. § (2) bekezdését alkalmazni kell, tehát a bíróság ebben az esetben is csak a felek által érintett tényállítások tekintetében tehet fel kérdéseket. Változatlanul érvényesül az a szabály, hogy a per folyamán végig érvényesülő anyagi pervezetés okán a bíróságnak tájékoztatnia kell a feleket arról, ha valamely releváns tényállítás körében hiányos a felek indítványa.

A szóbeli szakvélemény kiegészítésének szabályait a Pp. 314. §-a tartalmazza. Ha a szakértő az aggálytalan szakvéleményt a tárgyaláson nem, vagy nem minden kérdésre kiterjedően adhatja elő, a bíróság a szakvélemény előadására új határnapot tűz ki, vagy a szakértőt akár már a tárgyaláson, akár később a szakvélemény írásbeli előterjesztésére hívja fel.

Ha a kirendelt szakértő szakvéleménye aggályos és az aggályosság a szakértő által adott felvilágosítás ellenére sem volt kiküszöbölhető, a bíróság indítványra új szakértőt rendel ki.

Az új szakértő kirendelésének a fentiek szerint három feltétele van:

1. a kirendelt szakértő szakvéleménye aggályos
2. az aggályosság miatt sor került a szakvélemény kiegészítésére, de az aggályosság fennmaradt.

3. a bizonyító fél indítványt terjesztett elő új szakértő kirendelésére. Kizárólag a bizonyító felet illeti meg az új szakértő kirendelésének indítványozása! Ha a bizonyító fél ellenfele terjeszt elő indítványt új szakértő kirendelésére a bíróság az indítványt mellőzi.

Az új szakértő kirendelésének folyamata: a bíróság az előterjesztett szakvéleményt aggályosnak tartja, erre felhívja a felek figyelmét, a fél indítványt tesz a szakvélemény kiegészítésére és annak a bíróság helyt ad és sor kerül a szakvélemény kiegészítésére. Mindenképpen meg kell kísérelni a szakvélemény kiegészítése útján az aggályosság elhárítását, mert csak ennek eredménytelensége esetén kerülhet sor az új szakértő alkalmazására. Ha a kiegészítés körében adott felvilágosítás ellenére a szakvélemény aggályossága továbbra is fennáll, a bíróság erre is felhívja a felek figyelmét és a bizonyító fél indítványát követően kerülhet sor az új szakértő kirendelésére. Önmagában azon az alapon nincs lehetőség új szakértő kirendelésére, mert a fél nem ért egyet a szakértő következtetéseivel vagy válaszaival, a szakvéleménynek aggályosnak, bizonyításra alkalmatlannak kell lennie

Ha a kirendelt új szakértő szakvéleménye aggálymentes, arra a bíróság az érdemi döntését alapíthatja. A bíróságnak az új szakértő szakvéleményét önmagában kell vizsgálni, nem kell összevetnie az új szakértő szakvéleményét a már aggályosnak minősített és mellőzött szakértői véleménnyel.

Ha az új szakértő szakvéleménye aggályos, a kiegészítést kell indítványozni. Ha a kiegészítést követően is aggályos a bizonyító félnek ismételt indítványt kell előterjesztenie az új szakértő kirendelésére. Ez a folyamat mindaddig ismétlődhet, amíg nem áll rendelkezésre aggálymentes szakvélemény.

A Pp. 315. § (2) bekezdése kimondja, hogy a bíróság szakértői testületet rendelhet ki, ha az új szakértő kirendelését követően további új szakértő kirendelésének van helye és a szakkérdés jogszabály alapján a szakértői testület szakterületébe tartozik. A szakértői testület alkalmazása lehetőség a Pp. szerint, még hozzá akkor, ha a az első szakvélemény kiegészítést követően is aggályos volt, majd a bíróság új szakértőt rendelt ki, de az új szakértő szakvéleménye annak kiegészítését követően szintén aggályos, így harmadik körben már kirendelheti a szakértői testületet, de ebben az esetben is kizárólag akkor, ha adott szakkérdés szakértői testület szakterületébe tartozik. A szakértői testület véleménye nem felülvélemény, a szakértői testület alkalmazását megelőzően már van legalább két szakértői vélemény, amelyek mindegyike aggályos, a perben bizonyítékként nem használható fel, ezért a szakértői testület azok felülvizsgálatát sem végezheti el. A szakértői testület kirendelt szakértőnek minősül, ugyanolyan szakvéleményt ad, mint más kirendelt szakértő, nem végez felülvéleményezést.

Ez megfelel a régi Pp. alapján irányadó gyakorlatnak is (BH.1998. 534. II), bár a régi Pp. kifejezetten előírta, hogy a szakértői testület nem kötelezhető a korábbi szakvélemények felülvéleményezésére, szakvéleménye a szakértő szakvéleményével esik egy tekintet alá.

IV. A szakértői vélemények aggályosságának esetei, aggályosság jogkövetkezménye

A szakvélemény szakmai szempontú mérlegelésére a bíróság szakismeretének hiányában gyakorlatilag nem képes. A bíróság feladata, hogy a szakvéleményt logikai kontrollnak vesse alá, csak akkor fogadható el az ítékezés alapjául, ha a levont szakértői következtetés a logikai értelemben vett következtetések láncolatába beilleszthető. A szakértői vélemény logikai egységét, meggyőző erejét, a per adataival való összhangját vagy ellentmondását kell vizsgálni. Számos olyan körülmény van, amelynek fennállása esetén szakismeret nélkül is megállapítható, hogy a szakvélemény a bizonyításra nem alkalmas. A Pp. ezeket a fogyatékosági okokat egy fogalom keretében, összegyűjtve szabályozza. A Pp. 316. §-a bekezdésenkénti tagolással pontosan megjelöli, hogy a kirendelt szakértő szakvéleménye [(1) bekezdés] és a magánszakértői vélemény [(2) bekezdés] mely esetekben aggályos, majd a (3) bekezdés meghatározza, hogy a magánszakértői vélemény aggályosságának, a szakvélemény aggályosságának vagy az egyéb okból mellőzendő szakvéleménynek mi a perbeli következménye.

A bíróságnak hivatalból kell vizsgálnia, hogy a szakvélemény aggályos-e, ha igen erre fel kell hívnia a felek figyelmét.

IV. I. A kirendelt szakértő szakvéleménynek aggályossága

1. A kirendelt szakértő szakvéleménye aggályos, ha hiányos, illetve nem tartalmazza a szakvélemény jogszabályban előírt kötelező tartalmi elemeit. A szakvélemény hiányosságát mindig egyedileg kell megítélni. Hiányos lehet a szakértői vélemény, ha nem tartalmazza, vagy formálisan tartalmazza a kérdésekre adott válaszokat, vagy a szakértő szakvéleményben nem tartja be a Pp., a Szaktv. alakiságára, formai követelményeire vonatkozó rendelkezéseit. Hiányos a szakértői vélemény akkor is, ha a szakértő az ügygel összefüggő olyan jelenséget észlel, amely kívül esik a megválaszolandó kérdések körén, de annak értékelése, vagy figyelembe vétele az ügy megítélése szempontjából fontos lehet és a szakértő a tájékoztatási kötelezettségének nem tesz eleget, nem tér ki, nem utal erre a körülményre.

2. Homályos. A szakvélemény tartalma nem egyértelmű, nem alkot egységes logikai láncot, a logika és az általános intelligencia alapján a szakvélemény következtetései nem érthetőek.

3. Önmagával, illetve a perbeli adatokkal ellentétes. A szakvélemény ilyen típusú értékelése a bizonyítékok értékelését teszi szükségessé.

4. Egyébként a helyességéhez nyomatékos kétség fér.

IV. 2. A magánszakértői vélemény aggályossága

1. A magánszakértői vélemény is szakvélemény, ezért ugyanolyan követelményeknek kell megfelelnie, mint a kirendelt szakértő szakvéleményének, a Pp. 316. § (1) bekezdésében foglaltak irányadóak a magánszakértői véleményre is.

2. Aggályos a magánszakértői vélemény, ha a magánszakértő e törvény szerinti perbeli kötelezettségeit nem teljesítette. Ha a magánszakértő valamely perbeli kötelezettségét nem teljesítette, de ennek a perben érdemi jelentősége nincs, úgy ez minden egyéb körülmény értékelésétől függetlenül a magánszakértői vélemény aggályosságához vezet. Figyelemmel kell lenni a kötelezettségszegés módjára, mértékére, tényleges következményeire. Ha a magánszakértő a szemle időpontjáról nem értesítette a megbízó ellenfelét, azonban az ellenfél arról tudomást szerzett és a szemlén részt vett, akkor a magánszakértő kötelezettségszegése tényleges következményekkel nem járt. A perbeli kötelezettségek azt szolgálják, hogy a magánszakértői vélemény a megbízó fél által esetlegesen egyoldalúan szolgáltatott adatok ellenére se váljon egyoldalúvá. Ha a magánszakértő a perbeli kötelezettségeit megszegte és annak az ügy érdemére kiható jelentősége van, úgy a tartalmi helyességétől függetlenül aggályos.

3. Aggályos a magánszakértői vélemény, ha annak kiegészítése az ellenfél kérdései vonatkozásában nem történt meg. A Pp. a benyújtó fél ellenfelének korlátozás nélkül lehetővé teszi, hogy a magánszakértői véleményre vonatkozóan kérdéseket intézzon a magánszakértőhöz, de a benyújtó fél is indítványozhatja a kérdések feltevését.

4. Aggályos a magánszakértői vélemény, ha annak kiegészítése az ellenfél magánszakértői véleményével szemben a szakkérdés vonatkozásában fennálló ellentét indokai tekintetében, szóban nem történt meg. Ebben az

esetben mindkét fél nyújtott be magánszakértői véleményt, két értékelendő szakértői vélemény áll rendelkezésre (amely csak magánszakértői vélemény esetén fordulhat elő), és a magánszakértői vélemények között szakkérdésben ellentét áll fenn. A feleknek két lehetőségük van, vagy mindegyik fél a saját maga által benyújtott magánszakértői vélemény - szóbeli vagy írásbeli - kiegészítését indítványozza, vagy bármelyik fél indítványozhatja, hogy mindkét magánszakértő a magánszakértői véleményét szóban a tárgyaláson egészítse ki. Ha egyik magánszakértői vélemény kiegészítésére sem került sor, úgy mindkét magánszakértői vélemény aggályos, mellőzendő, helye lehet szakértő kirendelésének. Ha valamelyik magánszakértői vélemény kiegészítésének indítványozására nem került sor vagy az indítványt követően a kiegészítés nem történik meg, úgy az a magánszakértői vélemény, amelyek kiegészítése nem történt meg az aggályos. Ebben az esetben a másik magánszakértői vélemény -ha egyéb aggályossági ok nem merül fel- bizonyítékként figyelembe vehető és az érdemi döntés alapjául szolgálhat.

5. Aggályos a magánszakértői vélemény, ha közte és az ellenfél magánszakértői véleménye között szakkérdésben ellentét áll fenn, annak ellenére, hogy kiegészítésükre sor került. Erre csak akkor kerülhet sor, ha a két szakkérdésben ellentmondó magánszakértői vélemény mindegyike egyébként aggálymentes lenne (nem állnak fenn a Pp. 316. § (2) bekezdés a)-d) pontjában foglalt aggályossági okok), mindegyik szakértői vélemény szóban kiegészítésre került, de ennek ellenére az egyéb okból aggálymentes magánszakértői vélemények között szakkérdésben ellentét áll fenn. A bíróság szakismeret hiányában nem jogosult a szakvélemények közötti ellentmondást bírói értékelő tevékenységével megszüntetni, ezt az ellentmondást csak szakértő kirendelésével lehet feloldani. A kirendelt szakértőnek azonban nem az lesz a feladata, hogy a magánszakértői véleményeket összehasonlítsa és feloldja a két magánszakértői vélemény közötti ellentétet, hiszen aggályosságuk miatt azok fel sem használhatóak a perben. A kirendelt szakértőnek az lesz a feladata, hogy egy teljesen új szakértői véleményt adjon, a kirendelésben foglaltaknak megfelelően.

IV. 3. Az aggályosság perbeli következményei

Az aggályos és mellőzendő szakvélemény következménye, hogy a perben bizonyítékként nem használható fel. Nemcsak, hogy szakvéleményként, hanem bizonyítékként sem lehet értékelni, semmilyen módon nem vehető figyelembe.

A Pp. 316. § (3) bekezdése szerint az aggályos magánszakértői vélemény vagy kirendelt szakértőtől származó szakvélemény, valamint a jelen fejezetben foglalt rendelkezések megsértésével benyújtott magánszakértői

vélemény vagy más eljárásban kirendelt szakértőtől származó szakvélemény a perben bizonyítékként nem vehető figyelembe.

A Szaktv. új rendelkezése, hogy bizonyos esetekben bejelentési kötelezettséget ír elő a szakértőt alkalmazó hatóságnak. A bíróság köteles bejelenteni a névjegyzéket vezető hatóságnak - a bejelentés alapjául szolgáló tények és azok bizonyítékainak megjelölésével - bejelenti, ha a szakértő szakvéleménye homályos, hiányos, önmagának ellentmondó vagy egyébként helyességéhez nyomatékos kétség fér és a szakvélemény fogyatékosága a szakértő meghallgatásával sem orvosolható [55. § (1) bekezdés a) pont]. Bejelentési kötelezettség terheli a bíróságot akkor is, ha a magánszakértő a megbízó utasítására, nem a szakmai szabályok betartásával, nem függetlenül és pártatlanul járt el, magánszakértői véleményét nem a feltárt tények tárgyilagos értékelésével alakította ki vagy jogszabályba ütköző megbízást fogadott el. [55. § (1) bekezdés f) pont]. A magánszakértő alkalmazása esetén nemcsak azt kell bejelenteni, ha a magánszakértő fentieknek nem tett eleget, hanem azt is, ha a magánszakértői vélemény aggályos. A bejelentést az arra okot adó tény tudomásra jutásától számított 15 napon belül kell megtenni, a névjegyzéket vezető hatóság pedig az Igazságügyi Minisztérium.

A Szaktv. 55. § (1) bekezdése további, olyan eseteket is megjelöl, amelyek a bíróság számára bejelentési kötelezettséget keletkeztetnek, mivel azok a szakvélemény aggályosságának esetkörén kívül esnek ismertetésükre jelen tanulmányban nem kerül sor.

A Pp. 316 § (3) bekezdése tartalmazza még, hogy a kizárt vagy a kirendelés alól felmentett szakértő szakvéleménye sem vehető figyelembe a perben bizonyítékként. Ha a bíróság a szakértőt a szakvélemény előterjesztését követően zárta ki vagy mentette fel a már előterjesztett szakértői véleményt kell figyelmen kívül hagyni.

V. A szakértői díj előlegezése, felszámítása, meghatározása

Végezetül fontos kiemelni a szakértői díjjal kapcsolatos szabályokat, amelyek változásokat hozhatnak a díj előlegezése, felszámítása és a meghatározása esetén, de alkalmazásuk a jelenlegi gyakorlathoz képest jelentős eltéréssel nem jár majd.

V. 1. A szakértői díj előlegezése

A szakértői díj előlegezésével kapcsolatban a Pp. 78. § (4) bekezdése, a 79. § (1) bekezdése, valamint a Pp. 318. § (2)- (3) bekezdései tartalmazzak rendelkezéseket.

A szakértői díj előlegezése kizárólag a kirendelt szakértő alkalmazása esetén merülhet fel. A bíróság a magánszakértővel nem kerül közvetlenül kapcsolatba, a díját a magánszakértővel kötött megbízási szerződés alapján a fél fizeti meg közvetlenül a magánszakértő részére. Ezért a magánszakértő díjának előlegezésével kapcsolatban a bíróságnak nincs tennivalója.

A *szakértői bizonyítást* annak a félnek kell indítványoznia, akinek érdekében áll, hogy a szakértővel bizonyítandó tényeket a bíróság valónak fogadja el, ebből az következik, hogy a kötelezően letétbe helyezendő szakértői díjat a bizonyító félnek kell előlegeznie. Ekörben a Pp. az eddig kialakult gyakorlaton nem változtat.

Az *előzetes munkaterv* is a szakértő kirendeléséhez kapcsolódik, munkaterv elkészítésére is a bizonyító fél kérelmére kerülhet sor, az előzetes munkaterv költségét a bizonyító félnek kell előlegeznie.

A Pp. 318. § (3) bekezdése kimondja, hogy az indítványozó fél köteles előlegezni a szakértői díjat, ha a szakértő kirendelésére valamennyi magánszakértői vélemény aggályossága miatt került sor, vagy mert a szakértő kirendelésére a más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleménye aggályosságának a kiküszöböléséhez szükséges felvilágosítás megadása vagy kérdések megválaszolása érdekében szükséges.

Amennyiben *aggályos magánszakértői véleményt (véleményeket) követően kerül sor szakértő kirendelésére* az indítványozó fél kizárólag a bizonyító fél lehet, ezért a szakértői díjat ilyenkor a bizonyító félnek kell előlegeznie. Ha ugyanis akár a bizonyító fél magánszakértői véleménye, akár a bizonyító és a bizonyító fél ellenfelének magánszakértői véleménye aggályos és nincs olyan magánszakértői vélemény, ami a perben bizonyítékként felhasználható a bizonyító fél ellenfele nem terjeszthet elő szakértő kirendelésére irányuló indítványt, hiszen a bizonyítandó tény valóságának elfogadása nem az ő érdekében áll. Ebben az esetben a bíróság mellőzi a bizonyítási indítványt, az szükségtelen, a bizonyító fél ellenfele nem teljesítheti a bizonyító fél helyett a bizonyítást.

A *más eljárásban kirendelt szakértő kirendelése esetén* bármelyik fél jogosult kérdések feltevését vagy az aggályosság kiküszöböléséhez szükséges felvilágosítás megadását indítványozni, ami egyúttal a szakértő kirendelésének indítványozását is jelenti. Ebből következik, hogy a más eljárásban kirendelt szakértő

kirendelését a bizonyító fél ellenfele indítványozza, akkor ő minősül indítványozónak a Pp. 318. § (3) bekezdése szempontjából és a szakértői díjat ő köteles előlegezni. Ebben az esetben nem érvényesül a költségek előlegezésének főszabálya. Ha viszont a bizonyító fél indítványozza a kérdések feltevését, felvilágosítás adását, akkor a Pp. 318. § (3) bekezdésébe foglalt speciális szabály és a költségek előlegezésének Pp. 79. § (1) bekezdésében meghatározott szabálya egybevág, a bizonyító fél egyben az indítványozó fél is és a szakértői díjelőleg letétbe helyezésének költsége őt terheli. A bizonyító félnek minden esetben célszerű indítványoznia a szakértő kirendelését, ha ugyanis a bizonyító fél ellenfele indítványozza és a bíróság felhívását követően a díjelőleget mégsem helyezi letétbe -bizonyító fél indítványának hiányában- a bíróság a szakértő kirendelésére irányuló indítvány teljesítését mellőzi, ezzel bizonytalanná válik a más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleményének perbeli felhasználhatósága.

A Pp. 318. § (3) bekezdése további egy olyan esetet jelöl meg, amikor szintén az indítványozó felet kötelez a szakértői díj előlegezésére, ez az eset pedig a *szakvélemény kiegészítésének* esete.

A szakvélemény kiegészítésének eseteinél ismertetésre került, hogy mi minősül a szakvélemény kiegészítésének és a Pp. milyen irányban változtatott a szakvélemény kiegészítésének megítélésében a régi Pp.-hez képest. Mivel a Pp. rendszerében a szakvéleményt követő valamennyi intézkedés (kérdés, felvilágosítás) a szakvélemény kiegészítése fogalma alá tartozik, a korábbi gyakorlattal ellentétben változást eredményezhet, hogy a szakértőt mikor illeti meg díj a kiegészítő szakvéleményével kapcsolatban.

Az igazságügyi szakértők díjazásáról szóló 3/1986. (II.21.) IM rendelet 8. § (2) bekezdése kimondja, hogy a szakértőt díj illeti meg abban az esetben is, ha újabb adatok alapján kiegészítő szakvéleményt ad. A rendelet alkalmazása szempontjából nem az a döntő, hogy a feltett kérdés szerepelt-e a kirendelő végzésben, hanem az, hogy a szakértőnek a kérdés megválaszolása során kell-e újabb adatokat értékelni. A díjazás szempontjából azt a következtetést kell levonni, hogyha a fél olyan kérdések feltevését indítványozza, amelyek az eredeti kirendelésben nem szerepeltek, de azok nem igénylik újabb adatok értékelését, úgy a szakértő a szakvélemény kiegészítésével kapcsolatban díjazásra nem jogosult.

A bíróságnak az írásbeli szakvélemény beérkezését követően állást kell foglalnia abban, hogy aggályosnak tartja-e vagy sem. A szakértőnek a szakvélemény kiegészítése esetén akkor jár díj, ha a szakvélemény nem aggályos és a fél olyan kérdések feltevését indítványozza, amelyek megválaszolása során a szakértőnek újabb adatokat is mérlegelnie kell. Ha a bíróság álláspontja szerint a szakvélemény aggályos, akkor az ezzel

kapcsolatban a fél által indítványozott a bíróság által a szakértő irányába elrendelt felvilágosítás megadása nem díjköteles. Ha a szakvélemény aggálymentes, de a fél által feltett kérdések nem teszik szükségessé újabb adatok értékelését, akkor az indítványozó felet nem kell felhívnia a díjelőlevezésre.

Ha a bíróság a fenti tartalmi vizsgálat alapján szükségesnek tartja a díjelőlevezést, akkor az indítványozó felet hívja fel a díjelőleg letétbe helyezésére.

A feleknek az indítványaik előterjesztésekor érdemes figyelemmel lenniük a bizonyítási érdekre. Előfordulhat ugyanis, hogy a szakvélemény kiegészítését nem az a fél indítványozza, aki a bizonyításban érdekelt, így ha az indítványozó nem teljesíti a díjelőlevezést, úgy a bizonyítás sikertelensége nem őt terheli majd. A bíróságnak az anyagi pervezetés miatt tájékoztatnia kell a feleket a bizonyítási teherről, akkor is, ha a felek között e tekintetben vita van.

V. 2. A szakértői díj felszámítása

Ha a szakértő alkalmazásával kapcsolatos költség a jog perbeli érvényesítésével okozati összefüggésben és szükségképpen felmerült, akkor az perköltségnek minősül [Pp. 81. §], amelynek megtérítését a fél annak felszámításával kérheti. A felszámítás során meg kell jelölni az igényelt költség összegét, a felmerülésének lényeges körülményeit, azt, hogy a perbe vitt mely jog érvényesítésével összefüggésben merült fel, és mindezeket a felszámítással egyidejűleg - szükség szerint - okirattal is igazolni kell. A bíróság által az eljárást befejező határozatban meghatározható költség az annak összegét szabályozó jogszabályi rendelkezésre utalással is felszámítható. A fél a felszámítását a tárgyalás berekesztéséig, ennek hiányában az eljárást befejező határozat meghozataláig terjesztheti elő.

Mivel a *magánszakértővel* a bíróság nem kerül kapcsolatba, a díjának előlevezését a bíróság nem rendeli el. Ugyanakkor a fél a magánszakértő díját a perben perköltségként számíthatja fel, akkor ha a magánszakértői vélemény nem volt aggályos. A magánszakértői vélemény kiegészítésének díját is a magánszakértőt alkalmazó fél fizeti meg közvetlenül a magánszakértő részére és azt perköltségként akkor érvényesítheti, ha a magánszakértői vélemény nem marad aggályos a kiegészítést követően. A Pp. 318. § (1) bekezdése mondja ki, ha a magánszakértői vélemény aggályos, a fél a magánszakértő díját a perben nem számíthatja fel.

Előzetes munkaterv esetén, ha a szakértő az előzetes munkatervet elkészítette és a fél a munkaterv ismeretében, a bíróság felhívásában meghatározott határidőn belül úgy nyilatkozik, hogy kéri a szakértői munka elvégzését köteles a munkatervben megjelölt szakértői díjat letétbe helyezni. Azt követően a bíróság a szakértőt felhívja a szakvélemény írásbeli vagy szóbeli előterjesztésére. Ha a fél a bíróság által megjelölt határidőn belül nem kéri a szakértői munka elvégzését, vagy kéri a szakértői munka elvégzését, de a munkatervben megjelölt szakértői díjat nem helyezi letétbe, a bíróság úgy tekinti, hogy a szakértő alkalmazására irányuló indítványát visszavonta. Ebben az esetben is meg kell határozni a szakértő munkaterv elkészítéséért járó díját, de a fél a munkaterv elkészítésének költségét nem számíthatja fel. Ha a fél a munkaterv ismeretében, határidőben úgy nyilatkozik, hogy kéri szakértő alkalmazását, de a munkatervben megjelölt szakértői díjat azért nem helyezi letétbe, mert eltúlzottnak tekinti és azzal egyébként a bíróság is egyetért, nem kell úgy tekinteni, hogy indítványát visszavonta, a szakértőt a bíróság a kirendelés alól hivatalból felmenti és nem hivatalból, hanem a fél indítványára rendel ki más szakértőt. Ha a bíróság az előzetes munkatervben szereplő szakértői díjat nem tekinti eltúlzottnak, a fél nyilatkozatát követően ismételten felhívja a szakértői díj letétbe helyezésére, azzal a figyelmeztetéssel, ha nem tesz eleget a felhívásnak a bíróság a bizonyítást mellőzi és ebben az esetben sem érvényesítheti a munkaterv elkészítésének költségét.

A kirendelt szakértő szakvéleménye felhasználhatóságától függetlenül jogosult a szakértői díjra és ezt költséget az előlegező fél a perben felszámíthatja, abban az esetben is, ha az aggályos szakvéleményt végül a perben figyelmen kívül kell hagyni. A kirendelt szakértőt a díj megilleti abban az esetben is, ha a szakvéleménye semmilyen módon nem járult hozzá a per érdemi befejezéséhez.

V. 3. A szakértői díj meghatározása

A régi Pp. 187. § (2) bekezdése szerint a bíróság a szakértő díját - a szakértő által benyújtott díjjegyzék alapulvételével - a szakvélemény beérkezését, illetve a szakértő meghallgatása esetében a meghallgatását követően, de legkésőbb harminc napon belül végzéssel megállapítja. A Pp. ezt a rendelkezést már nem tartalmazza, mindenesetre egyéb rendelkezéseiből az a következtetés vonható le, hogy a bíróság a perben a szakértő díját már nem megállapítja, hanem meghatározza.

A perben kirendelt szakértő közreműködőnek minősül a Pp. 271. §-a értelmében. Mint közreműködő jogosult a közreműködéssel összefüggésben felmerült költségeinek megtérítésére és megfelelő díjazásra. A költség, illetve a díj meghatározása tárgyában hozott végzéssel szemben az érintett közreműködő és a felek külön fellebbezéssel

élhetnek; a fellebbezésnek - a fellebbezéssel nem érintett részben - a kifizetésre halasztó hatálya nincs. A Pp. a díj meghatározásáról beszél, nem pedig a megállapításáról. A költségek meghatározásának szóhasználata a Pp. VII. Fejezetében is visszaköszön.

A szakértői díj meghatározására csak a perben kirendelt szakértő vonatkozásában kerülhet sor, a magánszakértővel a bíróság nincs kapcsolatban, a más eljárásban kirendelt szakértő szakvéleményének felhasználása esetén a szakvéleményt adó szakértő már a más eljárásban kirendelésre került, ott díjban részesült. A díj meghatározása során a szakértőkre vonatkozó speciális szabályok [Pp. 318- 319. §] mellett figyelemmel kell lenni a közreműködőkre vonatkozó szabályokra [Pp. 271-272. §] és a 3/1986. (II.21.) IM rendelet szabályaira is.

A szakértő díja munkadíjból és költségekből áll, ha a bizonyítást a bíróság hivatalból folytatja le a szakértő díját a 3/1986. (II.21.) IM rendelet szabályai alapján kell megállapítani, minden más esetben a szakértő a díját maga állapítja meg és díjjegyzékkel érvényesíti. Ebben az esetben a szakértő köteles a díjjegyzékével érvényesíteni kívánt díján belül az egy órára eső munkadíja összegét, illetve tételes munkadíját megállapítani, a költségeit tételesen, számlával alátámasztottan igazolni vagy megjelölni a 3/1986. (II.21.) IM rendelet szerinti költségátalány mértékét.

A szakértőt a kirendelő végzésben tájékoztatni kell arról, hogy díjjegyzékét a miniszter rendelete alapján vagy annak mellőzésével kell megállapítani; a szakértői díj fedezésére mekkora összeg áll rendelkezésre, - ha törvény alapján ez szükséges volt - mekkora összeg letétbe helyezését rendelték el, illetve mekkora összeg áll letétben rendelkezésre. A szakértő pedig köteles közölni, ha a szakértő díja a letétbe helyezett összeget előreláthatólag meghaladja, megjelölve egyidejűleg a még letétbe helyezendő összeget. Ha a szakértő a figyelmeztetés ellenére jelzési kötelezettségének nem tesz eleget, a nem elegendő fedezetre, letétre vonatkozó jelzést önhibájából elmulasztja, a fedezetet, illetve a már letétben lévő összeget meghaladó díjigényét nem érvényesítheti. Ebben az esetben a letétben rendelkezésre álló összegben kell meghatározni a szakértői díjat és a végzés indokolásában elegendő arra utalni, hogy az önhiba fennállt és a szakértő jelzési kötelezettségét elmulasztotta.

Ha a szakértő a díjjegyzékével érvényesíteni kívánt díjat maga állapíthatja meg, a 3/1986. (II.21.) IM rendeletnek a díj megállapítására és kifizetésére vonatkozó szabályait megfelelően alkalmazni kell. A munkadíjra, a jelenléti díjra és a szakértő költségeire vonatkozó rendelkezéseket akkor kell alkalmazni, ha ezt a szakértő kérte.

A Szaktv. újítása volt a kamarai költségátalány bevezetése, amely nem a szakértőt illeti meg, hanem a Kamarát az igazságügyi szakértői működéssel kapcsolatos közfeladatai, továbbá jogszabály által a Kamara hatáskörébe utalt, egyéb feladatok ellátásának érdekében. A kamarai költségátalányt a szakértő (kirendelt) minden esetben díjjegyzékében feltüntetni köteles és azt a negyedéves statisztikai adatszolgáltatással egyidejűleg fizeti be vagy utalja át a Kamara részére. A 13/2016. (VI. 29.) IM rendelet szerint a kamarai költségátalány mértéke díjjegyzékenként 1.000 forint. A költségátalányt a szakértői díjon felül külön tételként kell meghatározni a díjról rendelkező végzésben.

A Pp. a régi Pp-vel ellentétben nem határozza meg a szakértői díj meghatározásának határidejét, azt a Szaktv. 49. § (3) bekezdése tartalmazza: a hatóság a szakértő díját - a szakértő által benyújtott díjjegyzék alapulvételével - a szakvélemény beérkezését, illetve a szakértő meghallgatása esetében a meghallgatását követően, de legkésőbb harminc napon belül köteles megállapítani. A 30 napos szabály változatlanul irányadó lesz a jövőben is, függetlenül attól, hogy az már nem a Pp.-ben került szabályozásra. Ugyanakkor a Szaktv. helytelenül tartalmazza a „megállapítás” kifejezést, a Pp. szóhasználatából a szakértői díj „meghatározása” a helyes terminus technicus.

Ha a meghatározott szakértői díjat az előzetesen letétbe helyezett összeg nem fedezi vagy meghaladja, a bíróság a szakértői díj meghatározásával egyidejűleg a felet a különbözet előlegezésére kötelezi vagy elrendeli annak visszafizetését [Pp. 78. § (3) bekezdés]. A Pp. fenti rendelkezésével összhangban van a 3/1986. (II.21.) IM rendelet 9. § (4) bekezdése, amely kimondja, ha a szakértői díj fedezésére elnöki letét nem volt, vagy a letétbe helyezett összeg kevésnek bizonyult, a szakértői díj meghatározására vonatkozó határozatban a felet fel kell hívni, hogy a szakértői díjat, illetőleg az elnöki letétből nem fedezett különbözetet 15 napon belül helyezze elnöki letétbe. Ha a fél a letétbe helyezést elmulasztja, a bíróság végzésben kötelezi a felet a szakértői díj letéttel nem fedezett részének a szakértő részére történő megfizetésére.

A perben kirendelt szakértő közreműködőnek minősül a Pp. 272. §-ában megjelölt kényszerítő eszközök a szakértővel szemben is alkalmazhatóak, ha kötelezettségét megszegi anélkül, hogy azt - az ok valószínűsítése mellett - alapos okkal előzetesen kimentette volna. A szakértőt az okozott költségek megtérítésére lehet kötelezni, ezen túl a bíróság elrendelheti a szakértő elővezetését, pénzbírságot szabhat ki és a munkadíját naponta egy százalékkal csökkentheti. A kirendelt szakértővel szemben alkalmazható kényszerítő eszközök az új Pp. gyakorlatában sem fognak változni, a kényszerítő eszközök alkalmazásának szabályai azonban részben a közreműködőkre vonatkozó rendelkezéseknél, részben pedig a Pp. 319. §-ában lelhetők fel.

Felhasznált jogszabályok jegyzéke:

1. A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény.
2. 2016. évi CXXX. törvény indokolása.
3. Az igazságügyi szakértők díjazásáról szóló 3/1986. (II. 21.) IM rendelet.
4. A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény.
5. Az igazságügyi szakértőkről szóló 2016. évi XXIX. törvény.